

Het nieuwe verzekeren(?)

Een kritische discoursanalyse van de 'rijgedragverzekering' van Achmea

Esther van de Bovenkamp

Studentnummer: 5671663

Premaster nieuwe media en digitale cultuur

24 juni 2016

Cursusnaam: Ba-eindwerkstuk

Cursuscode: ME3V15026

2015-2016, blok 4

Aantal woorden: 8.268

Begeleidend docent: Dr. Sanne Koevoets

Samenvatting

Achmea heeft aangekondigd een ‘rijgedragverzekering’ te willen invoeren. Een kastje in de auto verzamelt gegevens over het rijgedrag van de automobilist, op basis van deze data wordt beoordeeld of de gebruiker recht heeft op een premiekorting of niet. Over dit voorstel is ophef ontstaan in Nederlandse kranten en er zijn Kamervragen gesteld over deze verzekering. Deze case is het onderwerp van de kritische discoursanalyse uitgevoerd voor dit onderzoek.

Berichtgeving in de zes grootste Nederlandse dagbladen en de Kamervragen zijn geanalyseerd om te onderzoeken ‘hoe in de context van dataverzameling en surveillance de verantwoordelijkheid van het controleren en disciplineren van rijgedrag rond de voorgestelde ‘rijgedragverzekering’ van Achmea wordt geconstrueerd in het publieke discours?’ Op basis van de kritische discoursanalyse zijn een drietal hoofdthema’s geformuleerd die het publieke discours kenmerken: Risico’s, Voordelen en Verantwoordelijkheden. Deze sluiten aan bij de gevolgen van digitale surveillance die binnen diverse disciplines en onderzoeken zijn aangetoond. Deze onderzoeken worden kort toegelicht om de reikwijdte van dit onderzoek te duiden. Het concept van de disciplinemaatschappij van Michel Foucault en de controlemaatschappij van Gilles Deleuze bieden inzicht in de machtsdynamiek die ontstaat bij surveillance en controle die inherent is aan dit type verzekering. Dit onderzoek laat zien dat er een paradox ontstaat binnen het publieke discours. De risico’s van deze controle circuleren duidelijk, maar wettelijke grenzen zijn onduidelijk, het gebruik van data niet transparant en mogelijk versnipperd, wat verzet en weerbaarheid lastig maakt. Dit blijkt uit de verdeeldheid over en het doorschuiven van de verantwoordelijkheden. Deze paradox is daarmee wellicht nog het grootste risico dat wordt gereflecteerd binnen het publieke discours.

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	2
Lijst met tabellen en figuren	4
1. Politieke economie van de digitale controle	7
2. De ‘rijgedragverzekering’ in de context van macht.....	10
3. Methodologie	12
3.1 Het corpus	13
3.2 Uitvoering thematische analyse	16
3.3 KDA Theoretisch raamwerk van van Dijk	18
4. Analyse van de drie hoofdthema’s.....	20
4.1 Hoofdthema 1. Risico’s	20
4.2 Hoofdthema 2. Voordelen.....	28
4.3 Hoofdthema 3. Verantwoordelijkheid	31
5. Conclusie.....	37
6. Discussie	39
Literatuurlijst.....	41
Bijlage 1. Alle zoekresultaten LexisNexis.....	44
Bijlage 2. Topics	47
Bijlage 3. Kandidaat thema’s.....	53
Bijlage 4. Toelichting op externe partijen.....	56

Lijst met tabellen en figuren

Tabel 1. Het geselecteerde corpus	14
Tabel 2. Fases van thematische discoursanalyse geformuleerd door Braun en Clarke.	17
Figuur 1. Hoofdthema Risico's.....	20
Figuur 2. Hoofdthema Voordelen.....	29
Figuur 3. Hoofdthema Verantwoordelijkheid.....	32

De meeste Nederlanders zijn zich bewust dat er data over ze wordt verzameld, maar welke gevolgen de verzameling van persoonsgegevens heeft is vaak onduidelijk.¹ Voor veel mensen is het fenomeen dataverzameling en daarmee privacy een abstract begrip dat plaatsvindt in de online wereld. Dit verandert echter wanneer een persoonsgebonden financiële vergoeding wordt geboden in ruil voor persoonlijke data. Het afstaan van data krijgt dan een werkelijke monetaire waarde in de offline wereld. Achmea heeft in oktober 2015 aangekondigd een ‘rijgedragverzekering’ te willen aanbieden, hierbij krijgt de klant korting op zijn autoverzekeringspremie als er ‘goed’ wordt gereden. Een stekker of kastje in de auto verzamelt constant data. Dit registreert onder andere wanneer de automobilist rijdt, hoe vaak en hoe hard. Op basis van deze data wordt bepaald of er recht is op korting.² Er wordt echter alleen korting verstrekt bij ‘goed’ gedrag, ‘slecht’ rijgedrag wordt geen korting verstrekt.³ Het afstaan van data in ruil voor een financiële vergoeding heeft tot ophef geleid binnen de journalistiek en politiek. Diverse Nederlandse dagbladen hebben artikelen gepubliceerd over ‘rijgedragverzekeringen’ en er zijn Kamervragen gesteld over de risico’s van deze verzekering.

Binnen verschillende wetenschappelijke disciplines zijn de gevolgen van digitale en geautomatiseerde surveillance en controle onderzocht. Zo stellen sociologen Stephen Graham en David Wood dat dit kan leiden tot uitsluiting van bevolkingsgroepen en dat de politieke economie van dergelijke systemen binnen steden een verschuiving in machtsrelaties teweegbrengen. Het bepalen van gedragsnormen zou hierdoor bij commerciële organisaties komen te liggen.⁴ Mediawetenschapper Christian Fuchs heeft onderzocht dat dataverzameling binnen sociale netwerksites leidt tot uitbuiting van gebruikers.⁵ Niet alleen specifieke studies naar de implicaties van dataverzameling zijn kritisch, zo stellen communicatiewetenschappers

---

¹ Sjoerd Hartholt, “Burgers onwetend over rol overheid bij online privacy”, 16 februari 2015, <http://www.binnenlandsbestuur.nl/bestuur-en-organisatie/nieuws/burgers-onwetend-over-rol-overheid-bij-online.9462813.lynkx>.

² Cor de Horde en Franka Rolvink Couzy, “Achmea geeft premiekorting aan klant die data levert”, *Het Financieele Dagblad*, 1 oktober 2015, <http://fd.nl/economie-politiek/1120827/achmea-geeft-premiekorting-aan-klant-die-data-levert>.

³ Evelyn Austin, “Achmea, vrije keuze of crowdforsing?”, *Bits of Freedom*, 1 oktober 2015, <https://www.bof.nl/2015/10/01/achmea-vrije-keuze-of-crowdforsing/>.

⁴ Stephen Graham en David Wood, “Digitizing Surveillance: Categorization, Space, Inequality”, *Critical Social Policy* 23, nr. 2 (1 mei 2003): 232–40, doi:10.1177/0261018303023002006.

⁵ Christian Fuchs, *Social Media: A Critical Introduction* (Los Angeles: SAGE, 2014), 98–122.

Nicholas Garnham en Philip Graham dat nieuwe technologieën ideologische connotaties van vooruitgang dragen. Iets wat zij beide beschouwen als illusoir.^{6 7}

Het is duidelijk dat door het kastje in de auto de gebruiker onder constante surveillance en controle van de verzekeraar komt te staan. Het systeem van belonen en straffen door middel van een korting stelt de verzekeraar in staat het rijgedrag van de gebruiker te controleren en disciplineren. Het roept echter wel vragen op over wie de verantwoordelijkheid hiervoor draagt. Het concept van de disciplinemaatschappij van filosoof Michel Foucault vindt hierbij aansluiting; een onzichtbare macht die de automobilist mogelijk surveilleert zou een zelfregulerende kunnen werken en kunnen leiden tot veiliger rijgedrag.⁸ Er kan echter ook gesteld worden dat het centrum van de macht leeg is omdat het plaatsvindt door een geautomatiseerd algoritme van de verzekeraar, hierdoor ontstaat constante controle. Dit sluit aan bij de controlemaatschappij van filosoof Gilles Deleuze.⁹ Deze beide metaforen kunnen de gevolgen van deze verzekering duiden. Hoe deze machtsmechanismen en de gevolgen daarvan worden geconstrueerd in het publieke discours en of ideologische technologie connotaties hierin circuleren is echter nog beperkt onderzocht.

Door middel van een kritische discoursanalyse zal onderzocht worden: ‘Hoe in de context van dataverzameling en surveillance de verantwoordelijkheid van het controleren en disciplineren van rijgedrag rond de voorgestelde ‘rijgedragverzekering’ van Achmea wordt geconstrueerd in het publieke discours?’. Hiervoor zullen bronnen die toegankelijk zijn voor de beoogde gebruiker worden geanalyseerd; krantenartikelen in de zes grootste Nederlandse dagbladen en Kamervragen en antwoorden gesteld over de ‘rijgedragverzekering’ van Achmea. Samen vormen deze het publieke discours dat onderzocht wordt voor deze analyse. De onderzoeksvraag in opgedeeld in de volgende deelvragen;

1. Hoe zijn de risico's rondom de ‘rijgedragverzekering’ van Achmea geconstrueerd in het journalistieke discours?
2. Hoe zijn de risico's rondom de ‘rijgedragverzekering’ van Achmea geconstrueerd in het politieke discours?

---

⁶ Nicholas Garnham, “‘Information Society’ as Theory or Ideology: A Critical Perspective in Technology, Education and Employment in the Information Age”, *Information, Communication & Society* 3, nr. 2 (januari 2000): 139–52, doi:10.1080/13691180050123677.

⁷ Philip Graham, “Critical Systems Theory: A Political Economy of Language, Thought, and Technology”, *Communication Research* 26, nr. 4 (1 augustus 1999): 482–507, doi:10.1177/009365099026004006.

⁸ Michel Foucault, “Panopticism”, in *Philosophy of Technology: The Technological Condition: An Anthology*, bewerkt door Robert C. Scharff en Val Dusek, Blackwell Philosophy Anthologie 32 (Malden, MA: Wiley Blackwell, 2014), 654–67.

⁹ Gilles Deleuze, “Postscript on the Societies of Control” The MIT Press, nr. oktober 59 (1992): 3–7.

Eerst zal het wetenschappelijke debat over digitale surveillance en controle worden toegelicht. Vervolgens de concepten van Foucault en Deleuze, gevolgd door een uitleg van de methodologische keuzes en de corpus selectie. Tot slot zal worden beargumenteerd dat de risico's van controle en de verantwoordelijkheden van dataverzameling bij deze 'rijgedragverzekering' een nadrukkelijker rol spelen binnen het publieke discours dan discipline en surveillance. Tevens zullen aanbevelingen voor vervolgonderzoek worden gedaan.

1. Politieke economie van de digitale controle

Het debat over digitale surveillance en de invloed hiervan op de maatschappij vindt plaats binnen verschillende wetenschappelijke disciplines zoals sociologie, geografie, criminologie, psychologie, nieuwe media, *science* en *technology* studies en surveillance studies. Een aantal onderzoeken zullen worden toegelicht om de reikwijdte van dit wetenschappelijke debat te illustreren en om daarmee de positie van dit onderzoek te duiden.

Veel onderzoeken belichten de komst van nieuwe technologieën en digitale surveillance vanuit politieke economie. Politieke economie onderzoekt de socio-economische machtsrelaties tussen aanbieders van diensten en gebruikers, de kapitalistische grondslag van technologieën speelt hierbij een belangrijke rol.¹⁰ De oorsprong van deze theorie ligt bij Karl Marx en zijn kritiek op het moderne kapitalisme. Economische systemen zouden streven naar winstmaximalisatie en daarmee arbeiders uitbuiten. Marx stelt dat degene die de macht hebben, ideologie gebruiken om deze ongelijke economische systemen te rechtvaardigen.¹¹ De invloed van ideologie vormt voor mediastudies onderzoekers Nicholas Garnham en Philip Graham de basis voor hun kritiek op de informatiemaatschappij. Onze westerse maatschappij heeft zich van een industriële maatschappij ontwikkelt naar een informatiemaatschappij, waarbij onze economie afhankelijk is geworden van technologie en informatie.¹² Zowel Garnham als Graham stellen dat de 'informatie economie' waarin wij leven ideologisch

---

¹⁰ José van Dijck, *The Culture of Connectivity: A Critical History of Social Media* (Oxford: Oxford University Press, 2013), 27–9.

¹¹ Paul Long e.a., *Media Studies: Texts, Production, Context*, 2. ed, Always Learning (Harlow: Pearson, 2012), 353–9.

¹² Frank Webster, *Theories of the Information Society*, 3. ed, International Library of Sociology (London: Routledge, 2006), 8–17.

geladen is; het zou sociale, economische en technologische vooruitgang bieden.¹³ ¹⁴ Graham stelt dat dit slechts een ideologische connotatie is, omdat onze maatschappij een kapitalistisch fundament heeft en daarom niet vooruitgang biedt maar juist (ongelijke) machtsverhoudingen in stand houdt.¹⁵

Vanuit het politieke economie perspectief stellen sociologen Stephen Graham en David Wood dat nieuwe technologieën niet per definitie vooruitgang hoeven te betekenen. Zij hebben onderzocht wat de invloed is van digitale surveillance op de veranderende politieke economie van steden en de stedelijke samenleving.¹⁶ Graham en Wood vinden het digitale aspect van surveillance belangrijk, omdat het mogelijk maakt om over grote geografische afstanden, gedrag en karakteristieken van bevolkingsgroepen *real-time* te monitoren, prioriteren en identificeren. Zij zien daarbij dat normatieve gedragsnormen gecodeerd zijn in de surveillancesystemen en daarmee het menselijk verstand vervangen. Door de liberalisering en privatisering van publieke diensten en ruimtes vindt er volgens hen een verschuiving plaats; universele diensten onder de verantwoordelijkheid van de overheid, veranderen in marktplaatsen die gebaseerd zijn op consumptie en niet zozeer op burgerschap. Burgers worden hierdoor steeds meer gecommificeerd en gedataficeerd. Dit betekent volgens hen dat sociale, commerciële en overheids gedragsnormen van ‘goed gedrag’ en ‘overtredingen’ steeds meer worden bepaald door technologie.¹⁷ Deze marktwerking differentieert tussen kapitaalkrachtige gebruikers die het zich kunnen veroorloven om de risico’s te dragen en gebruikers die dat niet kunnen. Graham en Wood stellen dat geautomatiseerde surveillance daarmee de positie van gemarginaliseerde groepen negatief beïnvloed, omdat zij fysiek of elektronisch buitengesloten of gepasseerd worden.¹⁸ Mediaonderzoeker Christian Fuchs omschrijft een ander risico van digitale surveillance. Hij heeft onderzoek gedaan naar de politieke economie van sociale netwerksites (SNS). Hij stelt dat gebruikers van SNS worden uitgebuit door de (gratis) data die ze (onbewust) achterlaten bij het gebruik van SNS. Het feit dat ze gebruik kunnen maken van SNS staat volgens hem niet in verhouding tot de mate van surveillance waar ze zich aan overgeven.¹⁹

---

¹³ Graham, “Critical Systems Theory”.

¹⁴ Garnham, “‘Information Society’ as Theory or Ideology”, 140.

¹⁵ Graham, “Critical Systems Theory”.

¹⁶ Graham en Wood, “Digitizing Surveillance”, 227–48.

¹⁷ Ibid., 223.

¹⁸ Ibid.

¹⁹ Fuchs, *Social Media: A Critical Introduction*, 98–122.

Binnen deze specifieke wetenschappelijke studies naar risico's van surveillance en controle en ideologische technologie connotaties is dit onderzoek naar de 'rijgedragverzekering' van Achmea gelegen. Wat deze onderzoeken laten zien is dat digitale surveillance uiteenlopende implicaties kan hebben. Deze implicaties kunnen zich mogelijk ook voordoen bij de 'rijgedragverzekering'. Graham en Wood stellen dat het burgerschap kan veranderen in de commodificatie van individuen. Bij de 'rijgedragverzekering' komt de automobilist onder controle te staan van de verzekeraar. Van oorsprong is de overheid degene die rijgedrag van burgers controleert en disciplineert door middel van belastingen en boetes. Snelheidscontroles vinden plaats doormiddel van technologie (flitsers en trajectcontroles), maar hard optrekken en gevaarlijk rijgedrag wordt gecontroleerd en gedisciplineerd door agenten op straat, kortom door menselijk inzicht en handelen. De controle en discipline van rijgedrag verschuift door de 'rijgedragverzekering' van overheid naar de commerciële verzekeraar. Een andere implicatie die Graham en Wood benoemen is mogelijke differentiatie en uitsluiting van minder kapitaalkrachtige bevolkingsgroepen. Differentiatie op individueel niveau kan ook plaatsvinden bij de 'rijgedragverzekering' door de individuele data die wordt verzameld. Een derde implicatie is de uitbuiting die Fuchs benadrukt. Deze uitbuiting ontstaat volgens hem als de mate van surveillance niet in verhouding staat tot wat het de gebruiker oplevert. Om in te kunnen schatten of de gebruiker wordt uitgebuit, zou de totstandkoming van premies transparant moeten zijn. De vraag kan worden gesteld of dat bij verzekeraars met een winstoogmerk het geval is. Garnham en Graham spreken niet specifiek van digitale surveillance, maar van nieuwe technologieën die ideologisch geladen zijn in brede zin. Zij stellen dat onze 'informatie-economie' afhankelijk is geworden van data en dat dit ideologische connotaties van vooruitgang en verbetering draagt. Vanwege de kapitalistische grondslag zou dit onterecht zijn. Of deze ideologische connotaties ook daadwerkelijk circuleren in het publieke debat rondom de 'rijgedragverzekering' is nog niet onderzocht. Nog zijn de gevolgen omschreven in de onderzoeken van Graham, Wood en Fuchs onderzocht. Dit is waar het onderzoek naar de 'rijgedragverzekering' van Achmea zich op richt. Er is nog beperkt onderzoek gedaan of deze risico's van digitale surveillance ook zo benoemd in bronnen waar de beoogde gebruiker van de 'rijgedragverzekering' zijn informatie haalt; uit journalistieke en politieke uitingen. Dit onderzoek beoogd dan ook niet te onderzoeken of de beschreven ideologische connotaties van nieuwe technologieën en de risico's van datasurveillance terecht zijn, maar of deze opvattingen ook zo circuleren in het publieke debat.

2. De ‘rijgedragverzekering’ in de context van macht

Dat digitalisering en digitale surveillance van invloed is op de machtsrelaties tussen overheid, burgers en commerciële organisaties is onderzocht in onder andere bovengenoemde onderzoeken. Hoe machtsrelaties werken en wat de invloed is van surveillance legt Michel Foucault uit aan de hand van de disciplinemaatschappij.²⁰ Foucault ziet (onzichtbare) surveillance als een disciplinaire macht die een zelfregulerende werking kan hebben. Hij omschrijft dit aan de hand van de *panopticism* metafoor. Het panopticon, een ‘rond inspectiehuis’, was ontworpen om grote groepen zonder fysieke dwang te kunnen disciplineren. Dit is volgens hem toe te passen op disciplinaire instituten zoals scholen en gevangenissen. Onzichtbare surveillance, ofwel de mogelijkheid om bekeken te worden en het bewustzijn hiervan, speelt hierbij een belangrijke rol. Als mensen het idee hebben te worden bekeken (onder surveillance staan) dan passen zij hun gedrag aan. Dit ziet Foucault als de zelfregulerende werking van het individu binnen de disciplinemaatschappij.²¹ Van deze zelfregulerende werking kan ook sprake zijn bij de ‘rijgedragverzekering’ van Achmea; het kastje in de auto surveilleert als het ware de automobilist en die is zich bewust dat hij bekeken kan worden door de verzekeraar. Als binnen het discours de nadruk ligt op deze surveillance dan komt de disciplinaire macht bij de verzekeraar te liggen, omdat zij middels de verzekering rijgedrag reguleren en daarmee disciplineren. Het voordeel hiervan zou kunnen zijn dat automobilisten veiliger gaan rijden. Foucault ziet deze machtswerking daarom niet per se als negatief. Naast de zelfregulerende werking, wordt het subject (het individu) namelijk ook in staat gesteld om zichzelf te verhouden tot deze machten en zich te verhouden in relatie tot elkaar. Discoursen spelen hierbij een belangrijke rol, ze bepalen hoe er gesproken wordt over bepaalde onderwerpen en de gedragsnormen die worden gevormd. Gedragsnormen komen discursief tot stand, deze internaliseren we en daarmee disciplineren ze ons gedrag.²² Autorijden als je gedronken hebt is bijvoorbeeld een gedragsnorm die onszelf disciplineert omdat dit als onacceptabel gedrag wordt beschouwd. Discoursen bieden ons als subjecten daarom de mogelijkheid tot constante reflectie op en constructie van de sociale wereld om ons heen en onze relaties tot bestaande machtsstructuren en gedragsnormen.²³ De

---

²⁰ Foucault, “Panopticism”.

²¹ Ibid.

²² Michel Foucault, *Archaeology of Knowledge*, Routledge Classics (London ; New York: Routledge, 2002), 54.

²³ Rebecca Rogers e.a., “Critical Discourse Analysis in Education: A Review of the Literature”, *Review of Educational Research* 75, nr. 3 (1 januari 2005): 369, doi:10.3102/00346543075003365.

belangrijke rol die discoursen hierin spelen is de reden om voor dit onderzoek een kritische discoursanalyse uit te voeren.

Volgens socioloog Kevin Haggerty is de *panopticism* metafoor van Foucault het toonaangevende wetenschappelijke model binnen surveillance studies geworden. Hij stelt echter dat deze theorie alleen aandacht zou hebben voor selecte soorten van surveillance en daarmee te beperkt is.²⁴ Mediawetenschapper Gilbert Caluya heeft onderzocht dat er een trend gaande is om aan de hand van andere modellen de impact van surveillance te verklaren, zoals de controlemaatschappij van Gilles Deleuze.²⁵ Deleuze stelt dat de disciplinemaatschappij, waarin we *mogelijk* gesurveilleerd worden, verschoven is naar een controlemaatschappij waarin ons gedrag *constant* wordt gemonitord en geregistreerd.²⁶ In tegenstelling tot de disciplinemaatschappij is deze controle versnipperd. Het vindt plaats door veel verschillende, veelal commerciële, organisaties waarbij het voor het individu vaak onduidelijk is wie of wat het gedrag controleert.²⁷ Het gevolg is dat gedrag vertaald wordt in stukken informatie (data), waardoor een ‘kwantificeerbare zelf’ ontstaat. Dit noemt Deleuze het ‘dividu’ en dat is opgebouwd uit versnipperde stukken data. Het individu in de disciplinemaatschappij is vervangen door het ‘dividu’ in de controlemaatschappij.²⁸ Gedrag wordt letterlijk vertaald in materiële middelen, iets wat binnen het discours van de ‘rijgedragverzekering’ ook zo geconstrueerd kan worden. Gedrag (data) wordt materieel omdat er een korting tegenover staat. Deleuze omschrijft een aantal gevolgen van deze kwantificeerbaarheid, zo zouden we door het ‘dividu’ onderling de concurrentie met elkaar aangaan en minder solidair naar elkaar worden. Het klassieke verzekeringsmodel is gebaseerd op een solidariteitsmodel; iedereen draagt bij en zo worden de lasten collectief gedragen. Verzekeren op individueel niveau kan dit principe ondermijnen en dit zou binnen het discours als verlies van solidariteit kunnen worden geconstrueerd. Daarnaast stelt Deleuze dat het verlies van vrijheid kan betekenen, omdat het ‘dividu’ een voorwaarde wordt om deel te nemen aan of toegang tot de controlemaatschappij. Tot slot zou de controlerende macht steeds meer bij (onbekende en ontransparante) commerciële organisaties komen te liggen. Hierdoor wordt het voor het ‘dividu’

---

²⁴ Kevin D. Haggerty, “Tear Down the Walls: On Demolishing the Panopticon”, in *Theorizing Surveillance: The Panopticon and Beyond*, door David Lyon (Cullompton, Devon: Willan Publishing, 2006), 23.

²⁵ Gilbert Caluya, “The Post-Panoptic Society? Reassessing Foucault in Surveillance Studies”, *Social Identities* 16, nr. 5 (september 2010): 621–2, doi:10.1080/13504630.2010.509565.

²⁶ Deleuze, “Postscript on the Societies of Control”.

²⁷ Ibid.

²⁸ Ibid.

lastiger om zich te verhouden tot of te verzetten tegen deze macht.²⁹ Het is denkbaar dat ook deze gevolgen van de controlemaatschappij zo geformuleerd worden binnen het discours.

Caluya stelt dat onderzoekers Foucault te snel afschrijven, want zoals hij terecht stelt is de controlemaatschappij niet zozeer een vervanging van de disciplinemaatschappij, maar denkt het verder met de concepten van Foucault om de implicaties van constante controle te onderzoeken.³⁰ De manier waarop de gevolgen van digitale controle en surveillance worden geconstrueerd in het discours rond de Achmea ‘rijgedragverzekering’ kan inzicht bieden in hoe de machtsrelaties door deze verzekering mogelijk veranderen, beide concepten bieden inzicht hoe deze machtsrelaties tot stand komen en helpen daarmee de analyseresultaten te duiden.

3. Methodologie

Machtsrelaties, zoals aan de hand van Foucault zojuist uitgelegd, worden zichtbaar binnen discoursen. Deze machtsrelaties zijn voor dit onderzoek interessant om te onderzoeken, omdat ze inzicht geven in hoe de verantwoordelijkheid voor het controleren en disciplineren van rijgedrag wordt geconstrueerd binnen het publieke discours. Om dit te onderzoeken is gekozen voor een Kritische Discours Analyse (KDA). Dit is een interpretatieve methode en vooronderstelt dus geen causale verbanden aan te tonen of generaliseerbare uitspraken te doen. Zoals Teun van Dijk stelt, professor in kritische discours studies, moet elke onderzoeker een kritische afweging maken in het kiezen van zijn onderzoeksmethode.³¹ Daarom zijn om deze reden twee aanpakken gecombineerd. Eerst zal de selectie van het corpus worden toegelicht, vervolgens de eerste stap van de analyse; de thematische analyse uitgevoerd aan de hand van de fasen omschreven door Braun en Clarke.³² Daarna de tweede stap, het KDA theoretisch raamwerk van van Dijk dat is gebruikt als leidraad voor de analyse. Vervolgens wordt overgegaan op de analyse.

---

²⁹ Ibid.

³⁰ Caluya, “The Post-Panoptic Society?”, 629–31.

³¹ Teun A. van Dijk, in *Methods of Critical Discourse Analysis*, bewerkt door Ruth Wodak en Michael Meyer (London: Sage Publications, 2003), 95, <http://public.eblib.com/choice/publicfullrecord.aspx?p=254697>.

³² Virginia Braun en Victoria Clarke, “Using Thematic Analysis in Psychology”, *Qualitative Research in Psychology* 3, nr. 2 (januari 2006): 77–101, doi:10.1191/1478088706qp063oa.

3.1 Het corpus

Om het publieke discours rondom de ‘rijgedragverzekering’ van Achmea te onderzoeken zijn uitingen van zowel de politiek, verzekeraars en de journalistiek onderdeel van het corpus. Deze uitingen zijn publiekelijk beschikbare informatiebronnen en vormen daarmee een belangrijk onderdeel van het publieke discours. Van Dijk stelt dat lezers geneigd zijn om bronnen van experts en betrouwbare media sneller te geloven, bijvoorbeeld journalisten en politici. Daarmee hebben zij invloed op het discours. Ook ziet hij toegang tot informatie en toegang tot bepaalde vormen van discours als een vorm van macht op zich.³³ Besloten documenten en gesprekken, die mogelijk waardevolle informatie bevatten, zijn geen onderdeel van dit corpus simpelweg omdat deze niet toegankelijk zijn. De ‘rijgedragverzekering’ is bekend gemaakt in een interview met de Marketing Directeur van Achmea, Albert Spijkman, in *Het Financieele Dagblad* op 1 oktober 2015. Na deze bekendmaking is er ophef ontstaan over dit voorstel. Vanuit Achmea zelf is geen reactie meer gekomen op deze ophef, daarom is alleen het *FD* interview onderdeel van het journalistieke corpus als uiting van Achmea. Het feit dat Achmea besloten heeft niet meer te reageren op dit onderwerp vormt een beperking van dit onderzoek. De branchevereniging voor verzekeraars het Verbond van Verzekeraars (VvV) heeft naar aanleiding van de ophef wel gereageerd in krantenberichten. Deze reacties zijn wel onderdeel van het journalistieke corpus.

Kamervragen en antwoorden gesteld over de Achmea verzekering van 4 november 2015 vormen het corpus van de politiek, omdat ze specifiek over de ‘rijgedragverzekering’ van Achmea gaan. Berichtgeving over de ‘rijgedragverzekering’ in de zes grootste Nederlandse dagbladen vormen het corpus van de journalistiek, omdat deze kranten samen diverse lagen van de samenleving bedienen.³⁴ Dit zijn artikelen uit *De Telegraaf*, *Algemeen Dagblad*, *de Volkskrant*, *NRC Handelsblad*, *Trouw* en *Het Financieele Dagblad*. Het betreft berichtgeving van oktober 2015 (de bekendmaking van de Achmea verzekering) tot en met mei 2016 (het moment van corpusselectie). De artikelen zijn geselecteerd door in LexisNexis de zoektermen ‘rijgedrag’, ‘Achmea’, ‘verzekering’, ‘privacy’, ‘korting’ en ‘data’ te selecteren. Bij elke (combinatie van) zoekterm(en) zijn drie standaard filters toegepast; ‘vanaf

---

³³ Teun A. van Dijk, “Critical Discourse Analysis”, in *The Handbook of Discourse Analysis*, bewerkt door Deborah Schiffrin, Deborah Tannen, en Heidi Ehernberger Hamilton, Blackwell Handbooks in Linguistics (Malden, Mass: Blackwell Publishers, 2001), 356.

³⁴ Nationaal Onderzoek Multimedia, “Oplage landelijke dagbladen” (Nationaal Onderzoek Multimedia, maart 2016), <https://dundas.reports.nl/NOM/Dashboard/Free>.

1 oktober 2015’, ‘alleen kranten’ en ‘alleen de zes grootste kranten’. Zie bijlage 1 voor het overzicht van alle zoekresultaten die dit opgeleverd heeft. LexisNexis is een online database voor nieuwsartikelen, er wordt niet verondersteld dat dit systeem volledig of uitputtend is, maar het biedt een efficiënte manier om veel krantenartikelen over dit onderwerp te verzamelen voor het doel van dit onderzoek. Er zijn geen resultaten gevonden voor het dagblad *Trouw*, deze krant vormt dan ook geen onderdeel van het corpus. Zonder de artikelen vooraf te lezen is van iedere krant minimaal één artikel geselecteerd om te zorgen dat alle kranten onderdeel zijn van het corpus. Het tweede selectiecriteria is het aantal gevonden relevante zoektermen binnen de artikelen. Hoe meer zoektermen gevonden binnen de artikelen, hoe aannemelijker het is dat het artikel over specifiek het onderwerp van dit onderzoek gaat. Dit heeft geresulteerd in het corpus zoals opgenomen in tabel 1.

Tabel 1. Het geselecteerde corpus

Het onderdeel van corpus:	Type publicatie	Uitgever publicatie	Titel	Datum en sectie	Zoektermen
Achmea	Krant	<i>Het Financieele Dagblad</i> (een interview)	‘Ook verzekeraar bekeert zich tot slimme data Fairzekering Polisvoormij Whoosz’ ³⁵	1 oktober 2015 In het nieuws; Blz. 2	n.v.t.
Politiek	Kamervragen en antwoorden	De Tweede Kamer	‘Vragen gesteld door de leden der Kamer, met de daarop door de regering gegeven antwoorden’ ³⁶	4 november 2015 Sectie: n.v.t.	n.v.t.
Journalistiek	Kranten-artikel 1.	<i>Algemeen Dagblad</i>	‘Big Brother zit achter ’t stuur’ ³⁷	12 april 2016 Nieuws; Blz.	‘Rijgedrag’

³⁵ Franka Rolvink Couzy, “Ook verzekeraar bekeert zich tot slimme data Fairzekering Polisvoormij Whoosz”, *Het Financieele Dagblad*, 1 oktober 2015.

³⁶ *Antwoord op vragen van de leden Verhoeven en Pia Dijkstra over het bericht dat Achmea premiekorting biedt in ruil voor privédata*, vol. 2015–16, 2015, <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/kamervragen/detail?id=2015D41990>.

³⁷ Ton Voermans, “Big Brother zit achter ’t stuur”, *Algemeen Dagblad*, 12 april 2016.

				2, 3	
Journalistiek	Kranten- artikel 2.	<i>Het Financieele Dagblad</i>	‘Bewijs zonder kastje in auto maar eens dat je veilig rijdt’, ³⁸	22 april 2016 In het nieuws; Blz. 2	‘Verzekering’ + ‘Privacy’ + ‘Achmea’
Journalistiek	Kranten- artikel 3.	<i>Het Financieele Dagblad</i>	‘Diensten in ruil voor data vooral kritisch bekijken; Twijfels over vraag of betrokkenen goed beeld hebben van risico's van delen privégegevens zijn terecht’, ³⁹	5 oktober 2016 Opinie & Dialogoog; Blz. 9	‘Verzekering’ + ‘Privacy’ + ‘Achmea’
Journalistiek	Kranten- artikel 4.	<i>Het Financieele Dagblad</i>	‘Verzekeraars beloven in te grijpen bij misstanden met ‘big data’; Critici vrezen discriminatie, ongelijkheid en een gebrek aan keuzevrijheid’, ⁴⁰	22 april 2016, Voorpagina; Blz. 1	‘Rijgedrag’ + ‘Achmea’
Journalistiek	Kranten- artikel 5.	<i>Het Financieele Dagblad</i>	‘Verzekeraars te vaag over big data’, ⁴¹	25 april 2016,	‘Rijgedrag’

³⁸ Franka Rolvink Couzy en Cor de Horde, “Bewijs zonder kastje in auto maar eens dat je veilig rijdt”, *Het Financieele Dagblad*, 22 april 2016.

³⁹ Martin Hemmer, “Diensten in ruil voor data vooral kritisch bekijken; Twijfels over vraag of betrokkenen goed beeld hebben van risico’s van delen privégegevens zijn terecht”, *Het Financieele Dagblad*, 5 oktober 2015.

⁴⁰ Franka Rolvink Couzy, “Verzekeraars beloven in te grijpen bij misstanden met ‘big data’; Critici vrezen discriminatie, ongelijkheid en een gebrek aan keuzevrijheid”, *Het Financieele Dagblad*, 22 april 2016.

⁴¹ “Verzekeraars te vaag over big data”, *Het Financieele Dagblad*, 25 april 2016.

				In het nieuws; Blz. 2	
Journalistiek	Kranten- artikel 6.	<i>NRC Handelsblad</i>	‘Zo behouden alleen de rijken hun privacy’ ⁴²	28 november 2015, Opinie & Debat	‘Rijgedrag’ + ‘Achmea’ + ‘Verzekering’
Journalistiek	Kranten- artikel 7.	<i>De Telegraaf</i>	‘Uitsluiting door data mag niet’ ⁴³	23 april 2016, Financieel; Blz. 042	‘Rijgedrag’
Journalistiek	Kranten- artikel 8.	<i>de Volkskrant</i>	‘Achmea: korting in ruil voor privédata’ ⁴⁴	2 oktober 2016, Economie; Blz. 26	‘Rijgedrag’ + ‘Achmea’
Journalistiek	Kranten- artikel 9.	<i>de Volkskrant</i>	‘De verzekeraar rijdt met u mee’ ⁴⁵	23 april 2016, Economie; Blz. 27	‘Rijgedrag’ + ‘Verzekering’
Journalistiek	Kranten- artikel 10.	<i>de Volkskrant</i>	‘Korting’ ⁴⁶	3 oktober 2015, Sir Edmund; Blz. 14	‘Rijgedrag’ + ‘Achmea’

3.2 Uitvoering thematische analyse

Na het selecteren van het corpus is gestart met de zes fases van de thematische analyse van Braun en Clarke. Deze methode is veelgebruikt binnen de psychologie, maar biedt zeer concrete stappen en handvaten voor het uitvoeren van het onderzoek. Het maakt daarmee inzichtelijk hoe de thema’s binnen dit onderzoek tot stand zijn gekomen.⁴⁷ Zie tabel 2 voor een overzicht van de fases. Braun en Clarke leggen uit dat het doel van de thematische

⁴² Lokke Moerel, “Zo behouden alleen de rijken hun privacy”, *NRC Handelsblad*, 28 november 2015.

⁴³ “Uitsluiting door data mag niet”, *De Telegraaf*, 23 april 2016.

⁴⁴ Huib Modderkolk, “Achmea: Korting in ruil voor privédata”, *de Volkskrant*, 10 februari 2015.

⁴⁵ Frank van Alphen, “De verzekeraar rijdt met u mee”, *de Volkskrant*, 12 februari 2016.

⁴⁶ Sheila Sitalsing, “Korting”, *Sir Edmund, de Volkskrant*, 3 oktober 2015.

⁴⁷ Braun en Clarke, “Using Thematic Analysis in Psychology”, 80.

analyse is om thema's en patronen uit de gehele dataset te identificeren, analyseren en rapporteren.⁴⁸ Het formuleren van thema's is een kwalitatieve methode. Thema's hoeven daarom niet kwantificeerbaar te zijn, het gaat erom of het aan iets belangrijks raakt binnen het onderzoek.⁴⁹

Phase	Description of the process
1. Familiarizing yourself with your data:	Transcribing data (if necessary), reading and re-reading the data, noting down initial ideas.
2. Generating initial codes:	Coding interesting features of the data in a systematic fashion across the entire data set, collating data relevant to each code.
3. Searching for themes:	Collating codes into potential themes, gathering all data relevant to each potential theme.
4. Reviewing themes:	Checking if the themes work in relation to the coded extracts (Level 1) and the entire data set (Level 2), generating a thematic 'map' of the analysis.
5. Defining and naming themes:	Ongoing analysis to refine the specifics of each theme, and the overall story the analysis tells, generating clear definitions and names for each theme.
6. Producing the report:	The final opportunity for analysis. Selection of vivid, compelling extract examples, final analysis of selected extracts, relating back of the analysis to the research question and literature, producing a scholarly report of the analysis.

*Tabel 2. Fases van thematische discoursanalyse geformuleerd door Braun en Clarke.*⁵⁰

Allereerst is het hele corpus een keer doorgelezen voordat begonnen is met de codering.⁵¹ Topics spelen hierbij een belangrijke rol, omdat dit een algeheel idee geeft van waar het corpus over gaat.⁵² De relevantie van topics wordt in hoofdstuk 3.2 het KDA theoretisch raamwerk van Dijk toegelicht. De topics zijn verzameld in een overzicht samen met de eerste bevindingen, zie bijlage 2. Vervolgens heeft een eerste ronde van codering plaatsgevonden met behulp van de software Nvivo. Hiermee is de dataset georganiseerd in op het eerste oog betekenisvolle clusters.⁵³ Na deze fase zijn alle codes vergeleken, samengevoegd en opnieuw gecodeerd. Bij deze vertaalslag zijn de eerste kandidaat thema's geformuleerd; 'Angst/Risico's', 'Voordelen', 'Politiek' en 'Verzekeraars'. Zie bijlage 3 voor een visualisatie van deze kandidaat thema's. In deze fase zijn de relaties en verhoudingen tussen de onderwerpen zichtbaar, maar vormen de clusters zijn nog geen duidelijke, onderscheidende en op zichzelf staande thema's. Zoals Patton beschrijft in het artikel van Braun en Clarke moeten thema's aan de duale criteria van interne homogeniteit en externe heterogeniteit voldoen.⁵⁴

⁴⁸ Ibid., 87.

⁴⁹ Ibid., 83.

⁵⁰ Braun en Clarke, "Using Thematic Analysis in Psychology".

⁵¹ Ibid., 87.

⁵² van Dijk, 102.

⁵³ Braun en Clarke, "Using Thematic Analysis in Psychology", 88.

⁵⁴ Ibid., 91.

Dit betekent dat er een duidelijk onderscheid tussen de thema's moet zijn (extern heterogeen) en dat er binnen thema's duidelijk te onderscheiden en unieke subthema's moeten worden geformuleerd (intern homogeen). Een kritische herziening en herformulering van de kandidaat thema's heeft geleid tot drie hoofdthema's met bijbehorende subthema's; 'Risico's', 'Voordelen' en 'Verantwoordelijkheid'. De gecodeerde data binnen deze thema's is toen opnieuw gecontroleerd op enerzijds een coherente samenhang en anderzijds dat er geen overlap tussen de subthema's bestaat.⁵⁵

3.3 KDA Theoretisch raamwerk van van Dijk

Om onderliggende opvattingen en vooronderstellingen over de risico's van controle en machtsrelaties te kunnen onderzoeken, moet het corpus echter verder geanalyseerd en geïnterpreteerd worden dan alleen het signaleren en herkennen van thema's. Het KDA theoretisch raamwerk van Teun van Dijk dient hiervoor als leidraad. Zoals hij zelf stelt bestaat zijn raamwerk niet uit een eenduidig vooropgezette structuur, daarom is gekozen om onderdelen van zijn raamwerk te gebruiken voor de analyse van de thema's.⁵⁶ Dit biedt concrete houvast en focuspunten waarop gelet moet worden bij de analyse om dieperliggende betekenissen te kunnen analyseren.

Van Dijk maakt binnen zijn raamwerk onderscheid tussen micro- en macroniveaus. Het gebruik van taal, discourse, verbale interactie en communicatie behoren volgens hem tot microniveaus van sociale interacties. Macht, invloed en ongelijkheid tussen sociale groepen vormen de macroniveaus. Deze macht en invloed manifesteert zich binnen groepen, organisaties en politieke systemen en zijn daarom onderdeel van de macroniveaus.⁵⁷ Van Dijk stelt dat KDA het 'gat' tussen micro en macro tracht te overbruggen. Dit onderscheid bestaat namelijk in dagelijkse interacties met elkaar ook niet, dan vormen de micro- en macroniveaus een samenhangend geheel.⁵⁸ KDA is geïnteresseerd in macroconcepten zoals macht en invloed, maar om dit te kunnen onderzoeken vindt het daadwerkelijke onderzoek plaats op het microniveau van discours.⁵⁹

Om de microniveaus te onderzoeken legt hij uit waarom het belangrijk is aspecten als topics, lokale betekenissen, 'wij' versus 'zij' constructen en impliciete betekenissen binnen

---

⁵⁵ van Dijk, 103.

⁵⁶ Ibid., 95.

⁵⁷ Ibid., 98.

⁵⁸ van Dijk, "Critical Discourse Analysis", 354.

⁵⁹ van Dijk, 115.

het discours te analyseren. Van Dijk stelt dat er macht kan worden uitgeoefend door meningen en kennis van mensen te beïnvloeden. Hij noemt dit *mind control*. Om te onderzoeken hoe deze *mind control* zich manifesteert in het discours, maakt hij onderscheid tussen topics (oftewel onderwerpen) en lokale betekenissen binnen het discours.⁶⁰ De topics spelen een fundamentele rol en bevatten de meest belangrijke informatie van een discours, kortom waar het discours over gaat.⁶¹ Bij het gebruik van taal zijn mensen niet in staat om alle details te onthouden, daarom organiseren ze mentaal de betekenissen van globale thema's en topics. Deze topics zijn daarom sociaal gezien (op macroniveau) relevant, omdat ze bepalend zijn waar sprekers en organisaties zich op richten in hun communicatie.⁶² Topics zijn vaak terug te vinden in bijvoorbeeld koppen, samenvattingen, inleidingen, themazinnen en conclusies.⁶³ Het tweede onderscheid dat hij maakt zijn de lokale betekenissen zoals de betekenis van woorden, de context waarbinnen beweringen worden gedaan en de cohesie of tegenstellingen tussen deze beweringen.⁶⁴ Deze twee soorten informatie, de topics en lokale betekenissen, worden door lezers het beste onthouden en hebben daarom de meest duidelijke sociale consequenties.⁶⁵ Een ander aspect waar de KDA in geïnteresseerd is, is het onderzoek naar tegenstellige ideologische discoursen. Hiermee bedoelt van Dijk de manier waarop 'wij' versus 'zij' wordt gepresenteerd binnen het discours. Positieve aspecten van zichzelf en negatieve aspecten van 'de andere' krijgen de nadruk, hiermee worden eigen negatieve aspecten en positieve aspecten van de andere juist onderbelicht.⁶⁶ Impliciete of indirecte meningen zoals implicaties, vooronderstellingen, zinspelingen en vaagheden spelen hierbij ook een rol. Iets is impliciet als informatie uit de tekst kan worden opgemaakt, zonder dat het expliciet benoemd wordt in de tekst. Het zegt iets over onderliggende overtuigingen die niet openlijk, direct, compleet of precies worden benoemd. Evidente onderwerpen die helemaal niet benoemd worden spelen hierin ook een belangrijke rol.⁶⁷ Deze aspecten uit het raamwerk van van Dijk zijn gebruikt bij de analyse van de drie geformuleerde thema's, welke resultaten dit heeft opgeleverd wordt besproken in het onderstaande hoofdstuk. Beide methoden samen, thematische analyse van Braun en Clarke en het raamwerk van van Dijk, bieden enerzijds

---

⁶⁰ van Dijk, "Critical Discourse Analysis", 355–57.

⁶¹ van Dijk, 102.

⁶² van Dijk.

⁶³ Ibid.

⁶⁴ Ibid., 103.

⁶⁵ van Dijk.

⁶⁶ Ibid., 103.

⁶⁷ Ibid., 104.

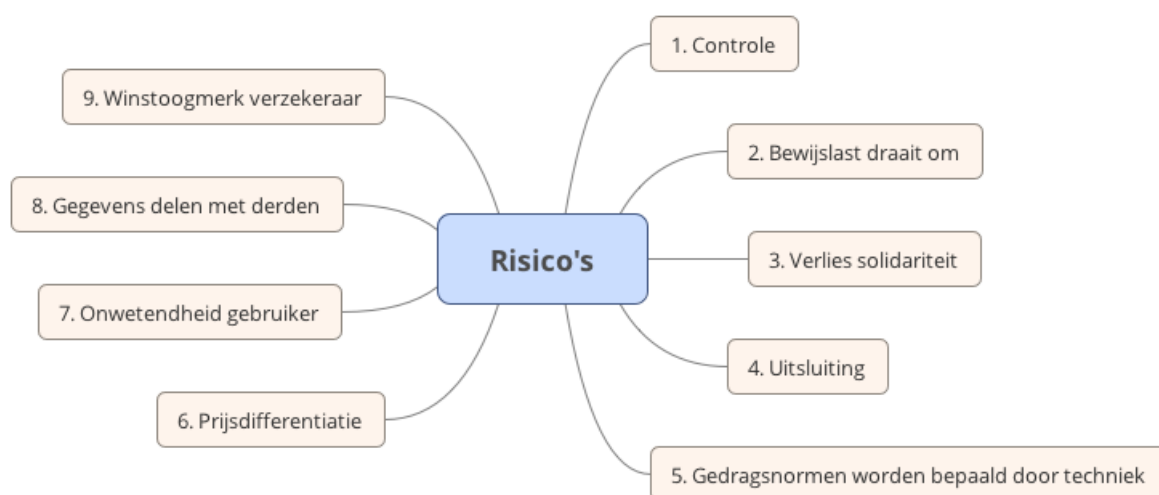
concrete en transparante stappen in het uitvoeren van de analyse en anderzijds focus om de onderliggende constructen te kunnen onderzoeken.

4. Analyse van de drie hoofdthema's

Per hoofdthema worden nu de subthema's en de bevindingen toegelicht, vervolgens zal in de conclusie worden uitgelegd hoe deze thema's antwoord geven op de deelvragen en de hoofdvraag.

4.1 Hoofdthema 1. Risico's

Het hoofdthema 'Risico's' bevat de meeste subthema's, zie figuur 1. Voornamelijk binnen het journalistieke corpus worden de risico's van de 'rijgedragverzekering' benadrukt. Wat opvalt is dat zes van de tien journalistieke krantenkoppen kritisch zijn. Het *Algemeen Dagblad (AD)* kopt "Big Brother zit achter 't stuur" en *Het Financieele Dagblad (FD)* "Bewijs zonder kastje in auto maar eens dat je veilig rijdt". Deze koppen klinken suggestief en leggen in het eerste wat de lezer te zien krijgt, namelijk de kop, direct de nadruk op de mogelijke risico's van de 'rijgedragverzekering'.

Figuur 1. Hoofdthema Risico's

De kop uit het *AD* "Big Brother zit achter 't stuur" refereert naar het boek *1984* van George Orwell. De alwetende macht *Big Brother* heeft zijn onderdanen geïndoctrineerd en de

volledige controle.⁶⁸ Het boek schetst een dystopie van de toekomst waarin deze constante controle een belangrijke rol speelt. Het *AD*-artikel doet verslag van de manieren waarop auto's zelf en kastjes voor 'rijgedragverzekeringen' data verzamelen. Het is de toekomst zo stelt het artikel, maar aan de hand van diverse externe partijen (Bits of Freedom, Bovag en ANWB) wordt onderbouwd dat het een zorgelijke toekomst is. Zie bijlage 4 voor een toelichting op de verschillende externe partijen. De controle wordt geformuleerd als een risico omdat alles wat de bestuurder doet traceerbaar is, maar het is onduidelijk is waar het voor wordt gebruikt, vergelijkbaar met *1984*. Dit omvat het subthema 'Controle'. De controle vanuit een alwetende macht zoals geformuleerd in het krantenartikel zou goed aan kunnen sluiten bij het *panopticism* metafoor van Foucault. Vanuit een centraal punt wordt gesurveilleerd en de automobilist is zich hiervan bewust. De nadruk binnen het journalistieke corpus ligt echter op de gefragmenteerdheid van wie er over de data beschikt en de onduidelijkheid over wie deze data verzameld. Dit wordt geconstrueerd als een risico en niet als een zelfregulerend mechanisme dat gedrag beïnvloed zoals omschreven in de disciplinemaatschappij.⁶⁹ Het sluit daarom concreet aan bij de controlemaatschappij zoals omschreven door Deleuze, de controle komt bij de 'rijgedragverzekering' bij een commerciële organisatie te liggen.⁷⁰

Dit risico wordt ook expliciet duidelijk binnen het subthema 'Delen met derden' dat voornamelijk binnen het politieke corpus wordt gereflecteerd. Achmea heeft aangegeven de kastjes in de auto te willen laten bouwen door fabrikant TomTom. D66 leden zien hierin een risico dat data in een later stadium alsnog met derden wordt gedeeld;

Wat is uw reactie op het feit dat Achmea zegt «geen plannen te hebben om gegevens van klanten te delen met derden», maar gelijktijdig samen met TomTom in overleg is voor de bouw van de kastjes in de auto's? Deelt u de mening dat er op deze manier een private, derde, partij bij betrokken is?⁷¹

In een *FD*-artikel benoemd een privacyrecht advocaat dit risico ook, hij gebruikt het voorbeeld van parkeer-apps;

---

⁶⁸ George Orwell, *1984* (New York, NY: Signet, 2002).

⁶⁹ Foucault, "Panopticism".

⁷⁰ Deleuze, "Postscript on the Societies of Control".

⁷¹ *Antwoord op vragen van de leden Verhoeven en Pia Dijkstra over het bericht dat Achmea premiekorting biedt in ruil voor privédata.*

De ervaring is daarnaast dat iedere gegevensverzameling al gauw tot nieuwe, initieel onbedoelde, verwerkingen leidt. Een goed voorbeeld daarvan bieden parkeer-apps: persoonsgegevens werden in beginsel verzameld ter uitvoering van de dienstverlening. Al snel stond echter de Belastingdienst op de stoep die de gegevens opeiste om controles uit te oefenen op privégebruik van leaseauto's.⁷²

De D66 leden dragen nog een ander voorbeeld aan;

Hoe beschouwt u de plannen van Achmea tegen de achtergrond dat Google voorheen ook zei geen plannen te hebben om gegevens van klanten met derden te delen en dat nu inmiddels toch wil gaan doen en dus een risico bestaat dat gegevens op een later moment alsnog voor derden beschikbaar kunnen komen?⁷³

De minister stelt in zijn antwoord dat er voldaan moet worden aan de beschikbare wettelijke kaders;

Het staat Achmea op grond van de Wbp niet vrij om persoonsgegevens op een later moment alsnog met derden te delen, [...] Achmea heeft aangegeven dat het delen van privégegevens van verzekerden met derden niet het oogmerk is en stelt ernaar te streven dat de verzekerde het eigendom en beheer van de gegevens in eigen hand houdt.⁷⁴

De minister geeft expliciet aan dat Achmea niet voornemens is om deze gegevens te delen met derden. Wat opvallend is, omdat Spijkman in het *FD*-interview de vermoedens van de D66 Kamerleden bevestigt;

V TomTom kan die kastjes maken.

Daar praten we mee. Het is voor ons niet interessant om het kastje te bezitten. Het is voor ons veel interessanter om de informatie te delen. Dus wij hebben meer aan een samenwerking.⁷⁵

---

⁷² Hemmer, “Diensten in ruil voor data vooral kritisch bekijken; Twijfels over vraag of betrokkenen goed beeld hebben van risico’s van delen privégegevens zijn terecht”.

⁷³ *Antwoord op vragen van de leden Verhoeven en Pia Dijkstra over het bericht dat Achmea premiekorting biedt in ruil voor privédata.*

⁷⁴ Ibid.

⁷⁵ Rolvink Couzy, “Ook verzekeraar bekeert zich tot slimme data Fairzekering Polisvoormij Whoosz”.

De D66 leden zien TomTom als de derde partij die, naast de gebruiker en de verzekeraar, ook inzicht krijgt in data. De Kamervragen zijn gesteld naar aanleiding van dit interview waarin de ‘rijgedragverzekering’ bekend is gemaakt, dus mogelijk heeft Achmea zijn standpunt over het gebruik van data gewijzigd. Uit deze tegenstellige reacties van Achmea kan worden opgemaakt dat de plannen voor het gebruik van de data nog onduidelijk zijn. Tegenstellige beweringen zoals deze zijn onderdeel van lokale betekenissen, zoals toegelicht in het KDA raamwerk van van Dijk, en daarmee van invloed zijn op wat lezers onthouden binnen het discours.⁷⁶ Geen controle en transparantie over wie toegang heeft tot sluit aan bij de gevolgen die Deleuze voorspelt binnen de controlemaatschappij en dat construeert een onzekere afhankelijkheidspositie voor de gebruiker.⁷⁷

Andere risico’s binnen dit subthema die aansluiten bij het concept van de controlemaatschappij zijn ‘Bewijslast draait om’, ‘Verlies solidariteit’, ‘Prijsdifferentiatie’ en ‘Uitsluiting’. Het ‘dividu’ dat ontstaat binnen de controlemaatschappij wordt bij het subthema ‘Bewijslast draait om’ afgerekend op individueel niveau en niet meer op collectief niveau. Dit subthema is herkenbaar in de kop van het *FD* “Bewijs zonder kastje in auto maar eens dat je veilig rijdt”. Het risico dat wordt geformuleerd is dat automobilisten gedwongen worden een kastje te nemen om zo hun onschuld te kunnen bewijzen bij ongelukken. Het *NRC*-artikel omschrijft dit als volgt;

Auto-ongelukken die eerst als pech werden beschouwd, worden nu als risico beschouwd waar je actief iets aan had kunnen doen.⁷⁸

De verantwoordelijkheid voor rijgedrag (en ongelukken) zou nu nog meer bij de automobilist, oftewel het ‘dividu’, komen te liggen. Hierin schuilt het gevaar dat solidariteit verloren gaat;

Solidariteit bestaat alleen waar mensen worden getroffen door het noodlot. Waar risico's te beïnvloeden zijn - en dit worden er door het verkrijgen van inzichten door het monitoren van gedrag steeds meer - zal de solidariteit van mensen met een (vermeend) laag risico afnemen jegens degenen met een hoog risico (dan had je maar beter moeten rijden, gezonder moeten leven).⁷⁹

---

⁷⁶ van Dijk, 103.

⁷⁷ Deleuze, “Postscript on the Societies of Control”.

⁷⁸ Moerel, “Zo behouden alleen de rijken hun privacy”.

⁷⁹ Ibid.

Het ‘dividu’ dat ontstaat door dataverzameling zorgt er volgens Deleuze voor dat we de competitie met elkaar aangaan, wat leidt tot verlies van solidariteit.⁸⁰ Dit gevolg komt expliciet terug in het journalistieke corpus.

Het Verbond van Verzekeraars (VvV) stelt dat maatschappelijke solidariteit iets anders is dan verzekerings solidariteit. Impliciet stelt het VvV dat verzekeraarssolidariteit kostendekkend moet zijn; lage risico’s moeten de grote risico’s opvangen. Artikelen binnen het journalistieke corpus zien het verlies van solidariteit echter als een maatschappelijk risico, dat verder gaat dan alleen verzekerings solidariteit. Het *NRC*-artikel zegt hierover;

Het Rathenau Instituut signaleert verder in een recent rapport over dit onderwerp dat het uitgangspunt dat bepaalde risico's te controleren zijn tot een toenemende eigen verantwoordelijkheid leidt voor deze risico's en een afnemende bereidheid van anderen om solidair te zijn.⁸¹

Ondanks dat het VvV onderscheid probeert te maken tussen verschillende soorten solidariteit, wordt dit binnen het journalistieke corpus niet zo erkend. Dataverzameling op individueel niveau maakt verzekeren op individueel niveau mogelijk en daarmee wordt het risico benoemd dat mensen die een kastje weigeren of onveilig rijden worden uitgesloten. Verlies van solidariteit hangt daarom binnen het journalistieke corpus sterkt samen met het subthema ‘Uitsluiting’. Dit wordt duidelijk uit de kop van het artikel in *De Telegraaf* ‘Uitsluiting door data mag niet’. Dit wordt als volgt verwoord;

Verzekeraars beschikken door nieuwe technologieën over steeds meer informatie ('big data') over het gedrag van hun klanten. Die informatie mag er echter niet toe leiden dat groepen klanten worden uitgesloten van verzekeringen.⁸²

Het subthema ‘Uitsluiting’ omvat echter meer dan onderscheid op basis van individuele data, namelijk de mogelijkheid om rijgedrag te voorspellen;

Vroeger vond premiedifferentiatie plaats op basis van analyse van gegevens uit het verleden (door de achteruitkijkspiegel) en op basis van beperkte gegevens van bestuurders, zoals leeftijd, geslacht en gemaakte ongelukken. De gevonden correlaties werden vervolgens

---

⁸⁰ Deleuze, “Postscript on the Societies of Control”.

⁸¹ Moerel, “Zo behouden alleen de rijken hun privacy”.

⁸² “Uitsluiting door data mag niet”.

generiek op een bepaalde categorie berijders toegepast. Door de sensoren in de kastjes wordt nu rijgedrag, met een groot aantal niet eerder verzamelde variabelen zoals acceleratie, snelheid, scherpte van te nemen bochten real time op individueel niveau in kaart gebracht. Vervolgens wordt op basis van het vertoonde rijgedrag een voorspelling gedaan over het risico op ongelukken en wordt de premie op persoonlijke basis voor de toekomst vastgesteld (dus in de vooruitkijkspiegel).⁸³

De mogelijkheid om gedrag te voorspellen draagt binnen het discours bij aan het risico ‘Uitsluiting’. Ook dit gevolg is te herkenbaar in de controlemaatschappij; het ‘dividu’ wordt een voorwaarde om deel te kunnen nemen. Zonder het ‘dividu’ bestaat de kans dat gebruikers ‘de toegang wordt ontzegd’ oftewel buitengesloten.⁸⁴ Dit gevolg van digitale surveillance wordt tevens expliciet door Graham en Wood omschreven. De commerciële aard van deze technologieën differentieert tussen kapitaalkrachtige en niet kapitaalkrachtige gebruikers, wat ook hier zou leiden tot uitsluiting.⁸⁵ Binnen zowel het journalistieke als politieke corpus reflecteert de angst dat prijsdifferentiatie op individueel niveau leidt tot hogere premies. *De Volkskrant* stelt het volgende:

De privacybewakers zijn uiteraard in rep en roer. Nu is het vrijwillig, straks kun je niet meer steeds een sigaret roken op straffe van torenhoge verzekeringspremies.⁸⁶

Het *FD* formuleert dit risico als volgt:

V Mensen zijn bang dat ze straks niet meer verzekeraar zijn of dat ze torenhoge premies betalen.⁸⁷

Hogere individuele premies zou kunnen leiden tot differentiatie op basis van inkomen. De bovengenoemde subthema’s sluiten aan bij de gevolgen omschreven door Deleuze en Graham en Wood. Deze gevolgen zijn alleen van invloed op de gebruikers en maatschappij als geheel, niet zozeer op de verzekeraars. Door de nadruk te leggen op deze gevolgen wordt een negatieve afhankelijkheidspositie voor de gebruiker geconstrueerd.

---

⁸³ Moerel, “Zo behouden alleen de rijken hun privacy”.

⁸⁴ Deleuze, “Postscript on the Societies of Control”.

⁸⁵ Graham en Wood, “Digitizing Surveillance”, 223.

⁸⁶ Sitalsing, “Korting”.

⁸⁷ Rolvink Couzy en de Horde, “Bewijs zonder kastje in auto maar eens dat je veilig rijdt”.

Dit komt ook duidelijk naar voren in het volgende subthema ‘Gedragsnormen worden bepaald door techniek’. Binnen het corpus wordt getwijfeld of de verzamelde data van de ‘rijgedragverzekering’ voldoende informatie bevat om rijgedrag te kunnen beoordelen. Zowel het journalistieke als het politieke corpus benoemen de mogelijkheid dat meerdere variabelen een rol kunnen spelen bij rijgedrag. De D66 Kamerleden formuleren dit als volgt;

Vraag 7

Deelt u de mening dat door externe risico’s (die niet door het individu te voorkomen zijn) het meten van de snelheid in de auto niet de enige indicator is voor het rijgedrag? Zo ja, kunt u aangeven wat u in dat licht denkt van deze methode van Achmea? Zo nee, waarom niet?⁸⁸

Uit deze vraagstelling blijkt dat de D66 Kamerleden de indicatoren waarop rijgedrag wordt beoordeeld wellicht te beperkt vinden. Gedragsnormen komen volgens Foucault discursief tot stand en disciplineren daarmee ons gedrag.⁸⁹ Bij de ‘rijgedragverzekering’ komt de macht om gedragsnormen te bepalen, in dit geval rijgedrag, bij de verzekeraar te liggen en daarmee ook de macht om gedrag te disciplineren. Hiermee wordt binnen het discours een verschuivende machtsrelatie geconstrueerd.

De minister beantwoordt niet of deze mening wordt gedeeld en stelt dat het aan Achmea is om te beoordelen op welke wijze zij risico’s inventariseren. Ook het VvV denkt hier anders over:

V Moet straks iedereen met een kastje in zijn auto rijden? `Nee dat hoeft niet. Maar mensen die geen kastje willen, zijn waarschijnlijk ook slechte rijders. Die betalen dan ook meer premie.⁹⁰

Hier wordt expliciet gesteld dat mensen die geen kastje willen waarschijnlijk iets te verbergen hebben. Impliciet wordt gesteld dat de verzamelde data genoeg indicatoren bevat om rijgedrag te kunnen beoordelen, hiermee lijken de verzekeraars hun sterkere machtspositie te bevestigen binnen het discours. Het *NRC* zegt hierover;

---

⁸⁸ *Antwoord op vragen van de leden Verhoeven en Pia Dijkstra over het bericht dat Achmea premiekorting biedt in ruil voor privédata.*

⁸⁹ Foucault, *Archaeology of Knowledge*, 54.

⁹⁰ Rolvink Couzy en de Horde, “Bewijs zonder kastje in auto maar eens dat je veilig rijdt”.

Verzekeraars bepalen hier impliciet welk type risicogedrag wel of niet acceptabel is.⁹¹

Veranderende politieke economie van digitale surveillance systemen zien Graham en Wood als oorzaak van het ontstaan van deze sterkere machtspositie voor commerciële organisaties.⁹² De mogelijke nieuwe inkomstenbron is volgens het journalistieke corpus de reden is dat verzekeraars interesse hebben in dit type verzekering. Het artikel in *de Volkskrant* stelt dit als volgt;

Het verdienmodel' moet dus 'op de schop' zoals dat in die kringen heet. En zo kwam het dat Achmea, 's lands grootste schadeverzekeraar, met veertien (!) man 'uit de top' naar Silicon Valley trok om bij te leren. [...] Het is de droom van elke verzekeraar: het gedrag van individuele klanten kunnen volgen om per persoon het schaderisico te kunnen vaststellen.⁹³

Dit omvat het subthema 'Winstoogmerk verzekeraars'. De commerciële grondslag van deze verzekering speelt een rol binnen het corpus, omdat het voornamelijk de verzekeraar is die voordeel haalt uit dit product en niet de gebruiker, wat bijdraagt aan de constructie van een sterkere machtspositie voor de verzekeraars.

De gebruikers zelf worden gevat in het laatste subthema 'Onwetendheid gebruiker'. Hoewel de Wbp stelt dat gebruikers goed geïnformeerd moeten worden, ziet het journalistieke corpus de onwetendheid van de gebruiker als een risico. De advocaat privacyrecht stelt dit als volgt:

Men kan terecht de vraag stellen of betrokkenen een goed beeld hebben van de risico's van het delen van hun privégegevens.⁹⁴

Gebrek aan transparantie vanuit de verzekeraar wordt gezien als mogelijke oorzaak voor de onwetendheid van de gebruiker. De APg zegt hier het volgende over;

Eilander: 'Mensen moeten weten waar ze ja tegen zeggen en wat ze ervoor terugkrijgen.'⁹⁵

---

⁹¹ Moerel, "Zo behouden alleen de rijken hun privacy".

⁹² Graham en Wood, "Digitizing Surveillance".

⁹³ Sitalsing, "Korting".

⁹⁴ Hemmer, "Diensten in ruil voor data vooral kritisch bekijken; Twijfels over vraag of betrokkenen goed beeld hebben van risico's van delen privégegevens zijn terecht".

⁹⁵ Modderkolk, "Achmea: Korting in ruil voor privédata".

Dit bevestigt de afhankelijkheidsrelatie die de gebruiker heeft ten opzichte van de verzekeraar, de gebruiker is tenslotte afhankelijk van de informatievoorziening van de aanbieder. Deze zwakkere machtspositie van de gebruiker is een gevolg van de controlemaatschappij volgens Deleuze, door onduidelijkheid en de versnipperde aard van dataverzameling is de gebruiker niet meer in staat zich te verzetten tegen een centrale macht.⁹⁶ De gebruiker wordt hiermee binnen het discours als enigszins passief geconstrueerd. Er wordt niet expliciet gesteld dat de gebruiker daadwerkelijk volledig onwetend is, wat wel gezien wordt als een risico, maar de omschreven risico's kunnen grote gevolgen hebben. Desondanks wordt zowel binnen het politieke als het journalistieke corpus geen actief handelingsvermogen toegekend aan de gebruiker. Zij moeten zich bewust moet zijn van de mogelijke gevolgen, maar er wordt niet benoemd wat er binnen hun macht ligt om aan deze risico's te ontkomen. De constructie van de passieve gebruiker draagt bij aan de machtspositie van de verzekeraar en dit resulteert erin dat er een wantrouwig discours ten opzichte van de verzekeraar ontstaat.

Binnen het journalistieke corpus worden diverse externe partijen als expert aan het woord gelaten om risico's te onderbouwen. Zoals van Dijk stelt zijn lezers eerder geneigd meningen van experts te geloven en binnen het journalistieke corpus wordt hier veelvuldig gebruik van gemaakt.⁹⁷ Experts krijgen hierdoor een sterke machtspositie toebedeeld, omdat ze specifieke kennis van de mogelijke risico's overbrengen. Doordat zij voornamelijk de nadelige gevolgen van de omschreven risico's voor de gebruiker of maatschappij als geheel benadrukken, versterkt dit het wantrouwen binnen het discours richting de verzekeraar.

4.2 Hoofdthema 2. Voordelen

Het tweede hoofdthema 'Voordelen' en bevat vijf subthema's, zie figuur 2.

⁹⁶ Deleuze, "Postscript on the Societies of Control".

⁹⁷ van Dijk.

Figuur 2. Hoofdthema Voordelen

Drie van de vijf subthema's binnen 'Voordelen' worden voornamelijk door de verzekeraars benadrukt binnen het journalistieke discours, zoals het subthema 'Veiliger rijgedrag'. In het *FD*-interview stelt Spijkman;

Stel je voor dat we straks met een kastje rondrijden en dat geeft aan 'U komt op een onveilige weg', dan levert ons dat minder schade op, maar het is veiliger voor de klant. Of als ik een parkeergarage in rij en een melding krijg, pas op: hier worden veel schades gereden. Ik zou dat handig vinden.⁹⁸

Ook het *NRC*-artikel omschrijft het voordeel van veiliger rijgedrag;

Voordeel is dat aan klanten via de kastjes in auto's prompte respons op hun rijgedrag kan worden gegeven. En dat stimuleert - in combinatie met de bonus van een lagere premie - bestuurders om veiliger te rijden. [...] Onderzoek toont aan dat voor het beïnvloeden van gedrag het geven van beloningen meestal beter werkt dan straffen (hogere premies).⁹⁹

Veiliger rijgedrag wordt dus niet geconstrueerd als een gevolg van het zelfregulerend mechanisme van surveillance, zoals omschreven door Foucault in de disciplinemaatschappij, maar als gevolg van andere stimulansen zoals een financiële beloning. Korting voor 'goede' automobilisten wordt door alle partijen binnen het journalistieke corpus geconstrueerd als een voordeel. *De Telegraaf* formuleert dit als volgt;

Zo geven kastjes in auto's inzicht in het rijgedrag van mensen. Veilige chauffeurs kunnen daarbij beloond worden met een lagere premie.¹⁰⁰

Hierin wordt een paradox zichtbaar, enerzijds wordt binnen het journalistieke corpus de financiële beloning als een voordeel geformuleerd, maar tegelijkertijd wordt de constante controle die daar inherent aan is geconstrueerd als een risico waar expliciet voor gewaarschuwd wordt.

---

⁹⁸ Rolvink Couzy, "Ook verzekeraar bekeert zich tot slimme data Fairzekering Polisvoormij Whoosz".

⁹⁹ Moerel, "Zo behouden alleen de rijken hun privacy".

¹⁰⁰ "Uitsluiting door data mag niet".

Een ander voordeel dat benoemd wordt in bovenstaande *NRC* quote, zijn de extra diensten die aangeboden kunnen worden. Spijkman legt uit hoe dit zou werken;

We willen dat de klant ook kan communiceren met het kastje, met de hulpdiensten bijvoorbeeld als je met pech langs de kant staat of als er een ongeluk is. Dat kastje kan ook bijhouden hoeveel zakelijke kilometers je rijdt.¹⁰¹

Deze extra diensten worden door andere partijen binnen het journalistieke corpus geformuleerd als een voordeel;

Een hele stap verder is wel het pay-how-you-drive model waarbij verzekeraars op basis van individuele analyses beslissingen nemen die direct een negatief gevolg hebben voor individuele verzekerden. Het is de vraag of de hiermee te realiseren extra voordelen op het beperken van risico's proportioneel zijn in het licht van de negatieve effecten hiervan op individuele burgers en de samenleving als geheel. Ik denk het niet.¹⁰²

Binnen de argumentatie van het *NRC*-artikel zijn de mogelijke negatieve gevolgen groter dan de korte termijn voordelen. De verzekeraars benadrukken juist de voordelen door aan te geven dat ze zelf (Spijkman en de woordvoerder van de VvV) gebruik (zouden) maken van dit type verzekering en nemen hierbij de positie van de gebruiker aan. Zij zijn echter de enige binnen dit corpus die aan het woord komen als 'gebruikers', wat als beperkt overtuigend overkomt omdat zij een dubbele pet op hebben en geen risico's expliciet benoemen. Zoals toegelicht binnen het raamwerk van van Dijk zegt het niet benoemen van de risico's iets over de onderliggende doelstellingen van de verzekeraars die reflecteren binnen het discours; namelijk een nieuw type winstbron.¹⁰³ Voordelen omschreven door journalisten of experts worden vaak wel afgezet tegen de risico's.

Het laatste subthema 'Vergroting bewustwording gebruiker over risico's dataverzameling' wordt binnen het journalistieke corpus niet genoemd door de verzekeraars. De privacyrecht advocaat legt dit als volgt uit;

De geboden keuzemogelijkheid is echter ook positief te benaderen. Veel mensen zullen bij het afnemen van een verzekering of een andere (online) dienst mogelijk kiezen voor

---

¹⁰¹ Rolvink Couzy, "Ook verzekeraar bekeert zich tot slimme data Fairzekering Polisvoormij Whoosz".

¹⁰² Moerel, "Zo behouden alleen de rijken hun privacy".

¹⁰³ van Dijk, 104.

premievoordeel zonder de potentiële gevolgen voor hun persoonlijke levenssfeer te onderkennen. Daar staat tegenover dat iedereen die gebruik maakt van alomtegenwoordige diensten als Google, Whatsapp of Facebook al jarenlang gegevens prijsgeeft in ruil voor de geboden dienstverlening. Deze diensten bieden geen keuzemogelijkheid. Het verzamelen van data is immers integraal onderdeel van het businessmodel. [...] Als aan de eisen van de wet is voldaan, verdient een transparant aanbod met als onderdeel mogelijke korting in ruil voor gegevens echter de voorkeur boven het voldongen feit waar consumenten door andere dienstverleners voor gesteld worden. De persoonsgegevens die iemand deelt, krijgen daarmee een reële waarde die de privacybewustwording ten goede komt.¹⁰⁴

De werkelijke monetaire waarde die de persoonsgegevens krijgen bij de ‘rijgedragverzekering’ wat een goede stap in de privacybewustwording van gebruikers zou zijn. Binnen het journalistieke corpus wordt dit voordeel echter als een soort positief neveneffect geconstrueerd en niet als een intrinsiek voordeel van de verzekering zelf. Het vergroot slechts de zichtbaarheid van de risico’s die reflecteren als gevolg van de controlemaatschappij.

Binnen het hoofdthema ‘Risico’s’ komen voornamelijk experts aan het woord en binnen het hoofdthema ‘Voordelen’ voornamelijk de verzekeraars. Hierin wordt een ‘wij’ versus ‘zij’ construct duidelijk zoals toegelicht bij het raamwerk van van Dijk. De ‘zij’ wordt geconstrueerd als ‘de verzekeraars’, die de positieve aspecten van de verzekering benadrukken en de negatieve aspecten versluieren door de risico’s niet te benoemen. De ‘wij’ bestaat binnen het journalistieke corpus uit de volgende partijen; de journalisten zelf, die in een aantal artikelen een duidelijke kritische mening ventileren, de (passieve) gebruikers en de experts die zich achter de gebruikers scharen door de risico’s juist te benoemen. Doordat de experts de nadruk leggen op de mogelijk nadelige gevolgen, blijkt dat er vanuit hen geen groot vertrouwen heerst in de verzekeraars, de ‘zij’. De constructie van de passieve gebruiker draagt hier ook aan bij, omdat zij geen duidelijke stem hebben in dit discours versterkt dit de machtspositie van de ‘zij’.

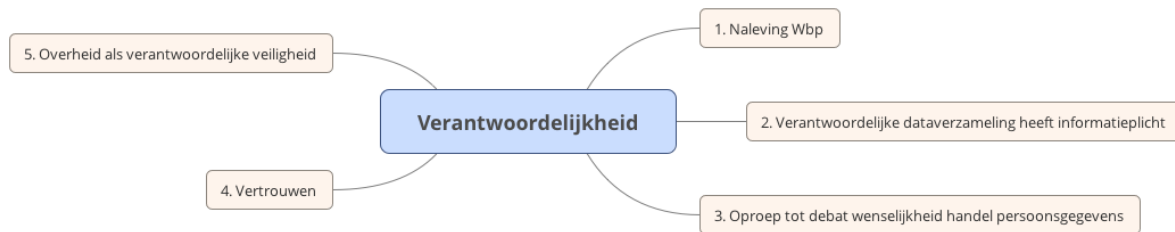
4.3 Hoofdthema 3. Verantwoordelijkheid

Dit hoofdthema omvat hoe er gesproken wordt over de verantwoordelijkheden van dataverzameling. Binnen dit thema komen voornamelijk partijen aan het woord die aangeduid

---

¹⁰⁴ Hemmer, “Diensten in ruil voor data vooral kritisch bekijken; Twijfels over vraag of betrokkenen goed beeld hebben van risico’s van delen privégegevens zijn terecht”.

kunnen worden als ‘de politiek’ en wat opvalt binnen dit thema is dat de verantwoordelijkheden naar elkaar worden geschoven. Dit zal worden toegelicht aan de hand van de vijf subthema’s, zie figuur 3.

Figuur 3. Hoofdthema Verantwoordelijkheid

Binnen zowel het journalistieke als het politieke corpus wordt veelvuldig verwezen naar de wettelijke randvoorwaarden die bestaan voor dataverzameling; de Wet bescherming persoonsgegevens (Wbp);

Vanzelfsprekend dient de dienstverlener die gegevens verzamelt in ruil voor korting aan de eisen van de Wet bescherming persoonsgegevens te voldoen.¹⁰⁵

Het is duidelijk dat er aan deze randvoorwaarden moet worden voldaan. In dit geval betekent dit, dat Achmea verantwoordelijk is om gebruikers te informeren over wat zij met de data doen en welke risico's zijn verbonden aan het delen van persoonlijke data. Dit omvat het subthema ‘Verantwoordelijke dataverzameling heeft informatieplicht’, de minister omschrijft deze verantwoordelijkheid in zijn Kamerantwoorden als volgt;

In het algemeen geldt dat de verantwoordelijke voor gegevensverwerking (in dit geval Achmea) verplicht is om de betrokkene te informeren over de doeleinden van de verwerking van persoonsgegevens, tenzij de betrokkene daarvan reeds op de hoogte is. [...] De verantwoordelijken dienen dus aan hun informatieverplichtingen invulling te geven. Daaronder vallen ook de privacyrisico's verbonden aan het delen van de privégegevens.¹⁰⁶

Ook de minister bevestigt hiermee impliciet de constructie van de afhankelijke positie van de gebruiker ten opzichte van de verzekeraar. Hij bedeeft de gebruiker geen actief

¹⁰⁵ Ibid.

¹⁰⁶ *Antwoord op vragen van de leden Verhoeven en Pia Dijkstra over het bericht dat Achmea premiekorting biedt in ruil voor privédata.*

handelingsvermogen toe door bijvoorbeeld te stellen dat de gebruiker zichzelf ook zou kunnen verdiepen in de mogelijke risico's. De APg is verantwoordelijk voor de toetsing van deze wet en dus ook of de dienstverlener zijn informatieplicht nakomt, iets wat zowel het politieke als het journalistieke corpus wordt benoemd. De APg stelt in het *Volkscrant*-artikel;

Het CBP [heet sinds 2016 APg] noemt de voorstellen van Achmea niet in strijd met de wet op de bescherming persoonsgegevens, mits de verzekeraar open is over het doel van de gegevensverzameling. Eilander: 'Mensen moeten weten waar ze ja tegen zeggen en wat ze ervoor terugkrijgen.'¹⁰⁷

Volgens de APg valt de 'rijgedragverzekering' binnen de wettelijke kaders, maar of deze informatievoorziening ook daadwerkelijk afdoende plaatsvindt wordt in twijfel getrokken door privacyexperts bij het subthema 'Onwetendheid gebruikers'. Wat binnen het politieke corpus niet terugkomt is dat de APg een concrete oproep doet tot een debat over de wenselijkheid van de handel in persoonsgegevens. Dit lijkt verder te reiken dan wat momenteel is vastgelegd binnen de Wbp. *Het FD* zegt hierover;

Betalen met data stuit volgens onder andere Jacob Kohnstamm, voorzitter van het College Bescherming Persoonsgegevens [nu APg], op grote ethische bezwaren.¹⁰⁸

In de *Volkscrant* formuleert de APg de vraag naar de wenselijk ervan als volgt;

Persoonsgegevens zijn het nieuwe goud en steeds meer geld waard, zegt Merel Eilander van het College Bescherming Persoonsgegevens. [...] Wel zou het CBP [heet tegenwoordig APg] een politieke discussie over de 'wenselijkheid' van deze ontwikkeling toejuichen. 'Het wordt steeds duidelijker dat er geld verdiend kan worden met persoonsgegevens. De vraag is of dat wenselijk is, omdat het over de bescherming van een grondrecht gaat.'¹⁰⁹

D66 Kamerleden hebben binnen het politieke corpus ook de vraag gesteld of het wenselijk is;

---

¹⁰⁷ Modderkolk, "Achmea: Kortings in ruil voor privédata".

¹⁰⁸ Hemmer, "Diensten in ruil voor data vooral kritisch bekijken; Twijfels over vraag of betrokkenen goed beeld hebben van risico's van delen privégegevens zijn terecht".

¹⁰⁹ Modderkolk, "Achmea: Kortings in ruil voor privédata".

Vindt u het wenselijk dat een verzekeraar verzekerden verleidt met premiekortingen in ruil voor privégegevens die verzekerden anders niet met de verzekeraar zouden delen?¹¹⁰

Het antwoord van de minister luidt als volgt;

Het ligt niet op mijn weg om een oordeel te geven over de manier waarop verzekeraars hun klanten tegemoet treden. Zolang verzekeraars zich aan de wet houden, is er geen reden daartegen op te treden.¹¹¹

Hieruit blijkt dat de minister geen gehoor geeft aan de oproep tot een debat. Naar de APg wordt alleen verwezen binnen het politieke corpus, zij komen niet zelf aan het woord. Binnen het journalistieke corpus wel en daar onderschrijven ze de mogelijke risico's. Hoewel de wettelijke verantwoordelijkheden duidelijk zijn blijkt dat er onduidelijkheid heerst over wat de *wenselijke* grenzen zijn. De APg wordt binnen het journalistieke corpus als expert aangedragen en gebruikt deze positie om op te roepen tot debat. Dit zegt, zoals uitgelegd binnen het KDA raamwerk van van Dijk, iets over de onderliggende doelstellingen van de APg. Waar dit debat moet plaatsvinden wordt niet uitgesproken, maar kan een oproep zijn om op de agenda van de minister te komen.

De verzekeraars erkennen binnen het corpus dat er zorgen zijn ontstaan en proberen dit op verschillende manieren weg te nemen;

Het is minder spannend dan veel mensen denken. We proberen dit echt te ontmythologiseren. Elke verzekering is aangevraagd met data. [...] Maar verzekeraars mogen dan veel data hebben, vergeleken met het gemiddelde social- mediabedrijf zijn wij een kabouter. We hebben veel data over verzekerde spullen. Maar over het leven van mensen weet Google aanzienlijk meer.¹¹²

Door voorbeelden van grote tech-bedrijven aan te halen lijken ze de risico's van hun eigen voorstel te willen versluieren of bagatelliseren. Door te stellen dat Google veel meer weet over het leven van mensen erkennen ze impliciet de gevolgen van de controlemaatschappij, maar in plaats van dit te erkennen als een risico gebruiken zij dit als argument om hun eigen

---

¹¹⁰ *Antwoord op vragen van de leden Verhoeven en Pia Dijkstra over het bericht dat Achmea premiekorting biedt in ruil voor privédata.*

¹¹¹ Ibid.

¹¹² Rolvink Couzy en de Horde, "Bewijs zonder kastje in auto maar eens dat je veilig rijdt".

product te verdedigen. Een ander argument om de zorgen weg te nemen, zijn de maatregelen die ze willen nemen in de vorm van een 'groenboek'. Vertrouwen speelt een belangrijke rol bij dit 'groenboek';

Dit vrijdag gepubliceerde antwoord stelt teleur. De verzekeraars vragen vooral vertrouwen van hun klanten. Vertrouwen dat eventuele uit big data voortvloeiende 'misstanden' zullen worden aangepakt, dat er geen klanten buiten de boot zullen vallen, en dat de privacy van de verzekerden wordt gewaarborgd. In ruil voor die beloften vragen zij van hun verzekerden het groene licht voor meer experimenten met big data.¹¹³

Op deze maatregelen is door de experts binnen het journalistieke corpus kritisch gereageerd. In het *FD*-artikel stelt BoF;

Bits of Freedom, dat opkomt voor de vrijheid en privacy op internet, krijgt bij dit groenboek de indruk dat het prima is als data voor analyses van verzekeraars worden gebruikt. 'Terwijl wij grote gevaren zien als de analyses niet transparant zijn én niet te controleren', zegt Evelyn Austin van BoF. 'Wij zouden willen dat er duidelijke grenzen worden aangegeven. Wat mag er wel en wat niet op het gebied van solidariteit, discriminatie, transparantie en machtsongelijkheid van die systemen? Is hier wel sprake van een keuze?'¹¹⁴

Impliciet stellen ze hiermee dat de wettelijke grenzen onduidelijk of ontoereikend zijn en ze geen vertrouwen hebben in de voorgestelde plannen van de verzekeraars. Hiermee bevestigen ze impliciet de machtspositie van de verzekeraar, daarnaast raakt dit aan het risico van onwetendheid van de gebruiker. De reactie van APg op het voorstel sluit hierbij aan;

Dit paper biedt onvoldoende houvast om voor echt helderheid in de discussie te zorgen', zegt een woordvoerder van de Autoriteit Persoonsgegevens in een reactie. 'Het lijkt of privacy een drempel is die moet worden genomen om vervolgens vol gas met big data aan de slag te gaan. Bescherming van persoonsgegevens is een grondrecht. Het mag niet zo zijn dat de verzekeraar zijn gang kan gaan als iemand een paar vinkjes zet.'¹¹⁵

---

¹¹³ "Verzekeraars te vaag over big data".

¹¹⁴ Rolvink Couzy, "Verzekeraars beloven in te grijpen bij misstanden met 'big data'; Critici vrezen discriminatie, ongelijkheid en een gebrek aan keuzevrijheid".

¹¹⁵ Ibid.

Door te stellen dat “Het mag niet zo zijn dat de verzekeraar zijn gang kan gaan als iemand een paar vinkjes zet” lijkt de APg te impliceren dat ook zij onvoldoende vertrouwen hebben in de informatievoorziening en het gebruik van data door de verzekeraars. Deze kritische reacties bevestigen daarmee wederom het ‘wij’ versus ‘zij’ construct. Wanneer de risico’s van onverzekerden te groot worden wijzen de verzekeraars naar de overheid als verantwoordelijke;

Als een slechte rijder nu vijf keer meer premie betaalt dan een goede rijder, en over twee jaar is dat een factor tien, dan moeten we de discussie voeren over de vraag of dat goed of fout is. Je kunt denken aan oplossingen als Rialto, dat is de gezamenlijke verzekeraar van de branche die zich ontfert over probleemgevallen. Maar er kan ook uitkomen dat er meer veiligheid moet komen. Dat is dan een taak voor de overheid. In het verleden konden juweliers zich niet meer verzekeren. Toen de overheid palen voor de deur van juweliers heeft geplaatst, konden wij ze weer verzekeren.¹¹⁶

Dit omvat het subthema ‘Overheid als verantwoordelijke veiligheid’. Als uiteindelijk blijkt dat mensen onverzekerd worden, dan wijzen de verzekeraars de overheid aan als verantwoordelijke.

Wat binnen het thema Verantwoordelijkheid duidelijk wordt is dat de verschillende partijen de risico’s erkennen en als problematisch ervaren, maar dat niemand precies weet bij wie het handelingsvermogen of de verantwoordelijkheid ligt om hier weerstand tegen te bieden. De verantwoordelijkheid wordt heel duidelijk doorgeschoven binnen het discours. Dit blijkt uit het volgende, ten eerste kan binnen het discours niet gesproken worden van ‘de politiek’ als een eenheid, diverse partijen kunnen worden aangeduid als overheid of politiek; de APg, D66 Kamerleden en ministers. Ten tweede delen deze partijen niet dezelfde mening en verwijzen ze veelvuldig naar elkaar en andere discursieve structuren zoals onderzoeksrapporten van Rhatenau Instituut en wetten. De APg als zelfstandig bestuursorgaan en de D66 Kamerleden vallen onder ‘de politiek’ en zij benoemen in het politieke en journalistieke corpus slechts twee risico’s; ‘Delen met derden’ en ‘Prijisdifferentiatie’. Ze leggen echter voornamelijk de nadruk op de wenselijkheid van deze ontwikkeling en de vraag waar de verantwoordelijkheid ligt. De minister, een ander onderdeel van ‘de politiek’, verwijst voornamelijk terug naar de verantwoordelijkheid van de verzekeraars en naleving van Wbp zonder zich expliciet uit te spreken over de risico’s of

---

¹¹⁶ Rolvink Couzy en de Horde, “Bewijs zonder kastje in auto maar eens dat je veilig rijdt”.

wenselijkheid ervan. De verzekeraars wijzen echter weer naar de overheid als het risico van onverzekerden werkelijkheid wordt en benadrukken de voordelen zonder de risico's te benoemen. Wat logisch is aangezien zij profijt hebben bij de verzekering. Hierdoor ontstaat een paradox, enerzijds wordt deze ontwikkeling geconstrueerd als iets onwenselijks en anderzijds is niemand het erover eens wie het handelingsvermogen heeft om zich hiertegen te verzetten en wordt de verantwoordelijkheid discursief doorgeschoven.

5. Conclusie

'Hoe zijn de risico's rondom de 'rijgedragverzekering' van Achmea geconstrueerd in het journalistieke discours?', deelvraag één, wordt duidelijk in het hoofdthema 'Risico's'. Dit thema bevat de meeste subthema's en wordt voornamelijk binnen het journalistieke corpus benoemd. De risico's worden door diverse experts onderbouwd, soms in vorm van quotes en soms in de vorm van volledige opinie stukken. Deze experts zetten hiermee kracht bij de boodschap en omdat zij voornamelijk de mogelijk negatieve gevolgen benadrukken ontstaat er een 'wij' versus 'zij' construct in het corpus. De verzekeraars vormen de 'zij' en proberen binnen het tweede hoofdthema 'Voordelen' de risico's te verantwoorden en wellicht zelfs te versluieren. Ze leggen de nadruk op de voordelen en benoemen andere voorbeelden van dataverzameling, zonder expliciet de risico's te formuleren. Het winstoogmerk van de verzekeraar wordt als belangrijk onderdeel gezien van de verschuivende machtsverhoudingen tussen aanbieder en gebruiker. De veranderende politieke economie bij dit type verzekering speelt een rol in de veranderende machtsverhoudingen. Het voordeel zou voornamelijk bij de verzekeraar liggen, namelijk persoonsgegevens als nieuw verdienmodel. Meer inzicht in persoonsgegevens wordt tevens geconstrueerd als een bijdrage aan de sterkere machtspositie voor de verzekeraar. De voordelen voor de gebruiker zouden daarentegen niet opwegen tegen de risico's. De maatregelen die de verzekeraars aangedragen, worden door de experts ontkracht. Doordat de verzekeraars een enigszins verdedigende positie aannemen, lijkt het construct van de 'zij' bevestigd. De gebruiker wordt binnen het discours geconstrueerd als passief, zij hebben geen expliciete stem en hun mogelijke onwetendheid wordt geformuleerd als een risico van hun afhankelijkheidspositie ten opzichte van de verzekeraar. De omschreven risico's sluiten aan bij de gevolgen voorspelt in de controlemaatschappij.

Het antwoord op de tweede deelvraag 'Hoe zijn de risico's rondom de 'rijgedragverzekering' van Achmea geconstrueerd in het politieke discours?' is niet alleen te

vinden in het politieke corpus. Het politieke discours vindt plaats binnen zowel het journalistieke als het politieke corpus, ook al worden de gestelde Kamervragen nergens benoemd in het journalistieke corpus. Slechts twee van de negen subthema's reflecteren binnen het politieke corpus. Het politieke discours is echter niet zozeer geconstrueerd rondom de risico's, maar voornamelijk rondom de verantwoordelijkheden. Er kan niet gesproken worden van de 'politiek', deze bestaat uit verschillende partijen en zij delen geen uniforme mening. Enerzijds worden vragen gesteld bij de wenselijkheid van de handel in persoonsgegevens en opgeroepen tot debat. De minister geeft hier geen gehoor aan en verwijst naar de wettelijk gestelde kaders en de informatieplicht. Binnen het politieke discours wordt voornamelijk naar elkaars verantwoordelijkheden verwezen. Dit lijkt nodig om duidelijkheid te scheppen over waar de wenselijke grenzen en verantwoordelijkheden liggen en of die nageleefd kunnen worden. Hierin verschilt het journalistieke van het politieke discours. Waar binnen de politiek de nadruk wordt gelegd op de verantwoordelijkheden en reeds bestaande kaders, legt het journalistieke discours de nadruk op de risico's voor de gebruiker en maatschappij als geheel. Doordat impliciet getwijfeld wordt of de bestaande wettelijke kaders voldoende zijn en of deze voldoende worden nageleefd, neigt het binnen beide discoursen neer komen op vertrouwen. Vertrouwen in de verzekeraars dat zij hun verantwoordelijkheden nakomen. Uit de constructie van de verzekeraars als de 'zij' lijkt dit vertrouwen in het publieke discours te ontbreken.

De door Garnham en Graham omschreven ideologische connotaties dat nieuwe technologieën vooruitgang zouden bieden, komen dan ook niet terug binnen dit discours. Er blijkt juist een kritische houding te bestaan rond de controlerende macht van verzekeraars die ontstaat. Binnen het publieke discours ligt de nadruk op deze controle en de negatieve gevolgen hiervan en niet zozeer op de disciplinaire macht die ontstaat bij deze vorm van digitale surveillance. In tegenstelling tot wat Garnham en Graham omschrijven ontstaat er juist geen emancipatie door technologie, maar wordt een onderwerping aan technologie geconstrueerd. De zelfregulerende werking van de surveillancemaatschappij is nog in het politieke nog in het journalistieke discours te herkennen. Het voordeel 'veiliger rijgedrag' wordt wel benoemd, maar alleen door de verzekeraars die profijt hebben van de verzekering. Het antwoord op de hoofdvraag 'Hoe wordt in de context van dataverzameling en surveillance de verantwoordelijkheid van het controleren en disciplineren van rijgedrag rond de voorgestelde 'rijgedragverzekering' van Achmea geconstrueerd in het publieke discours?' ligt voornamelijk in de constructie van risico's en verantwoordelijkheden. Surveillance en het disciplineren van rijgedrag spelen binnen deze kritische discoursanalyse een beperkte rol. Dit

is de overeenkomst tussen beide discoursen; er ontstaat een paradox. Enerzijds is er binnen het publieke discours bewustzijn van de risico's, maar heerst er onmacht over bij wie het handelingsvermogen ligt iets te doen aan deze risico's. Beide discoursen sluiten dan ook expliciet aan het soort machtsdynamiek dat Deleuze heeft voorspelt in de controlemaatschappij; er wordt een machteloosheid geconstrueerd ten opzichte van de ontwikkeling die de 'rijgedragverzekering' kenmerkt, namelijk de handel in persoonlijke data, dataficatie van individuen en de controlerende macht die bij de commerciële verzekeraar komt te liggen. Wettelijke grenzen zijn onduidelijk, het gebruik van data niet transparant en mogelijk versnipperd, wat verzet en weerbaarheid lastig maakt. Dit blijkt uit het doorschuiven van en de verdeeldheid over de verantwoordelijkheden. Deze paradox is daarmee wellicht het grootste risico dat wordt gereflecteerd binnen het publieke discours.

6. Discussie

Het publieke discours dat geanalyseerd is voor dit onderzoek is van beperkte omvang en gericht op de specifieke case van de Achmea 'rijgedragverzekering'. Niet alle journalistieke uitingen zijn bestudeerd, slechts een select aantal uit de vijf grootste kranten geselecteerd uit LexisNexis waarvan ook niet wordt verondersteld dat dit een uitputtende bron is. Tevens wordt niet voorondersteld dat politieke corpus, bestaande uit de Kamervragen en antwoorden, het volledige politieke discours representeert. Het is dan ook niet de intentie om generaliseerbare uitspraken te doen over dataverzameling en de gevolgen van controle. De interpretaties en bevindingen uit deze kritische discoursanalyse kunnen echter wel als indicatoren voor grotere gevolgen worden gezien. De angsten die gereflecteerd worden sluiten aan bij het concept van Deleuze. De werking van surveillance volgens de disciplinemaatschappij van Foucault heeft laten zien dat deze gevolgen niet zo geformuleerd worden binnen het discours. Dit onderzoek laat zien dat de gevolgen van geautomatiseerde controle, zoals reeds onderzocht door Graham en Wood, circuleren binnen het publieke discours. Toekomstig onderzoek naar dit fenomeen zou in meerdere mate rekening kunnen houden met hoe discoursen zich vormen rondom dit onderwerp. Ditzelfde advies geldt voor ideologische technologie connotaties zoals Garnham en Graham hebben omschreven. Uit de analyse blijkt dat deze connotaties niet altijd evenredig aanwezig zijn binnen het publieke discours. Wat niet binnen de reikwijdte van dit onderzoek lag, maar relevant is om te onderzoeken is hoe de opinie van potentiële gebruikers beïnvloed wordt door deze discoursen.

Verandert hun mening door dit discours, activeert dit een motivatie om op zoek te gaan naar mogelijkheden van verzet? Daarnaast is dit type verzekering pas recentelijk, oktober 2015, aangekondigd door een grote verzekeraar. Vervolgonderzoek zou kunnen nagaan of het discours rondom verantwoordelijkheid en risico's verandert als dit type verzekering meer gemeengoed is geworden. Want hoewel de risico's duidelijk belicht worden binnen dit discours, is dit geen reden om aan te nemen dat deze verzekering niet ingevoerd zal worden.

Literatuurlijst

- Antwoord op vragen van de leden Verhoeven en Pia Dijkstra over het bericht dat Achmea premiekorting biedt in ruil voor privédata*. Vol. 2015–16, 2015.
<https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/kamervragen/detail?id=2015D41990>.
- Austin, Evelyn. “Achmea, vrije keuze of crowdforcing?” *Bits of Freedom*, 1 oktober 2015.
<https://www.bof.nl/2015/10/01/achmea-vrije-keuze-of-crowdforcing/>.
“Autoriteit Persoonsgegevens”, 22 juni 2016.
<https://www.rijksoverheid.nl/contact/contactgids/autoriteit-persoonsgegevens>.
- Braun, Virginia, en Victoria Clarke. “Using Thematic Analysis in Psychology”. *Qualitative Research in Psychology* 3, nr. 2 (januari 2006): 77–101.
doi:10.1191/1478088706qp063oa.
- Caluya, Gilbert. “The Post-Panoptic Society? Reassessing Foucault in Surveillance Studies”. *Social Identities* 16, nr. 5 (september 2010): 621–33.
doi:10.1080/13504630.2010.509565.
- de Horde, Cor, en Franka Rolvink Couzy. “Achmea geeft premiekorting aan klant die data levert”. *Het Financieele Dagblad*, 1 oktober 2015. <http://fd.nl/economie-politiek/1120827/achmea-geeft-premiekorting-aan-klant-die-data-levert>.
- Deleuze, Gilles. “Postscript on the Societies of Control” The MIT Press, nr. oktober 59 (1992): 3–7.
- Dijck, José van. *The Culture of Connectivity: A Critical History of Social Media*. Oxford: Oxford University Press, 2013.
- Foucault, Michel. *Archaeology of Knowledge*. Routledge Classics. London ; New York: Routledge, 2002.
- . “Panopticism”. In *Philosophy of Technology: The Technological Condition: An Anthology*, bewerkt door Robert C. Scharff en Val Dusek, 654–67. Blackwell Philosophy Anthologie 32. Malden, MA: Wiley Blackwell, 2014.
- Fuchs, Christian. *Social Media: A Critical Introduction*. Los Angeles: SAGE, 2014.
- Garnham, Nicholas. “‘Information Society’ as Theory or Ideology: A Critical Perspective in Technology, Education and Employment in the Information Age”. *Information, Communication & Society* 3, nr. 2 (januari 2000): 139–52.
doi:10.1080/13691180050123677.
- Graham, Philip. “Critical Systems Theory: A Political Economy of Language, Thought, and

- Technology”. *Communication Research* 26, nr. 4 (1 augustus 1999): 482–507.
doi:10.1177/009365099026004006.
- Graham, Stephen, en David Wood. “Digitizing Surveillance: Categorization, Space, Inequality”. *Critical Social Policy* 23, nr. 2 (1 mei 2003): 227–48.
doi:10.1177/0261018303023002006.
- Haggerty, Kevin D. “Tear Down the Walls: On Demolishing the Panopticon”. In *Theorizing Surveillance: The Panopticon and Beyond*, door David Lyon. Cullompton, Devon: Willan Publishing, 2006.
- Hartholt, Sjoerd. “Burgers onwetend over rol overheid bij online privacy”, 16 februari 2015.
<http://www.binnenlandsbestuur.nl/bestuur-en-organisatie/nieuws/burgers-onwetend-over-rol-overheid-bij-online.9462813.lynkx>.
- Hemmer, Martin. “Diensten in ruil voor data vooral kritisch bekijken; Twijfels over vraag of betrokkenen goed beeld hebben van risico’s van delen privégegevens zijn terecht”. *Het Financieele Dagblad*, 5 oktober 2015.
- Long, Paul, Tim Wall, Vian Bakir, en Andrew McStay. *Media Studies: Texts, Production, Context*. 2. ed. Always Learning. Harlow: Pearson, 2012.
- Modderkolk, Huib. “Achmea: Korting in ruil voor privédata”. *de Volkskrant*, 10 februari 2015.
- Moerel, Lokke. “Zo behouden alleen de rijken hun privacy”. *NRC Handelsblad*, 28 november 2015.
- Nationaal Onderzoek Multimedia. “Oplage landelijke dagbladen”. Nationaal Onderzoek Multimedia, maart 2016. <https://dundas.reports.nl/NOM/Dashboard/Free>.
- Orwell, George. *1984*. New York, NY: Signet, 2002.
- “Over ANWB”, 22 juni 2016. <http://www.anwb.nl/over-anwb>.
- “Over Bits of Freedom”, 22 juni 2016. <https://www.bof.nl/over-ons/>.
- “Over Bovag”, 22 juni 2016. <https://bovag.nl/over-bovag>.
- “Over Rathenau Instituut”, 22 juni 2016. <https://www.rathenau.nl/nl/overons/over-ons>.
- Rogers, Rebecca, Elizabeth Malancharuvil-Berkes, Melissa Mosley, Diane Hui, en Glynis O’Garro Joseph. “Critical Discourse Analysis in Education: A Review of the Literature”. *Review of Educational Research* 75, nr. 3 (1 januari 2005): 365–416.
doi:10.3102/00346543075003365.
- Rolvink Couzy, Franka. “Ook verzekeraar bekeert zich tot slimme data Fairzekering Polisvoormij Whoosz”. *Het Financieele Dagblad*, 1 oktober 2015.
- . “Verzekeraars beloven in te grijpen bij misstanden met ‘big data’; Critici vrezen

- discriminatie, ongelijkheid en een gebrek aan keuzevrijheid”. *Het Financieele Dagblad*, 22 april 2016.
- Rolvink Couzy, Franka, en Cor de Horde. “Bewijs zonder kastje in auto maar eens dat je veilig rijdt”. *Het Financieele Dagblad*, 22 april 2016.
- Sitalsing, Sheila. “Korting”. *Sir Edmund, de Volkskrant*, 3 oktober 2015.
- “Uitsluiting door data mag niet”. *De Telegraaf*, 23 april 2016.
- van Alphen, Frank. “De verzekeraar rijdt met u mee”. *de Volkskrant*, 12 februari 2016.
- van Dijk, Teun A. “Critical Discourse Analysis”. In *The Handbook of Discourse Analysis*, bewerkt door Deborah Schiffrin, Deborah Tannen, en Heidi Ehernberger Hamilton, 352–71. Blackwell Handbooks in Linguistics. Malden, Mass: Blackwell Publishers, 2001.
- . In *Methods of Critical Discourse Analysis*, bewerkt door Ruth Wodak en Michael Meyer, 95–119. London: Sage Publications, 2003.
- <http://public.eblib.com/choice/publicfullrecord.aspx?p=254697>.
- “Verzekeraars te vaag over big data”. *Het Financieele Dagblad*, 25 april 2016.
- Voermans, Ton. “Big Brother zit achter ’t stuur”. *Algemeen Dagblad*, 12 april 2016.
- Webster, Frank. *Theories of the Information Society*. 3. ed. International Library of Sociology. London: Routledge, 2006.

Bijlage 1. Alle zoekresultaten LexisNexis

In LexisNexis is gezocht naar artikelen door de zoektermen ‘rijgedrag’, ‘Achmea’, ‘verzekering’, ‘privacy’, ‘korting’ en ‘data’ te selecteren.

Bij elke (combinatie van) zoekterm(en) is de volgende standaard filter toegepast:

- Vanaf 1 oktober 2015
- Alleen kranten
- Alleen de grote 6 kranten

Dit heeft de volgende resultaten opgeleverd:

	Zoektermen:	Aantal resultaten	Opmerking
1 ^{ste} zoekopdracht	‘Rijgedrag’	163 hits	14 relevant; overige berichtgeving gaan o.a. over ongelukken, maximale leeftijdsgrens automobilisten, reviews van nieuwe type auto’s, zelfrijdende auto’s etc.
2 ^{de} zoekopdracht	‘Rijgedrag’ + ‘verzekering’	4 hits	1 niet relevant, 3 dubbel
3 ^{de} zoekopdracht	‘Rijgedrag’ + ‘Achmea’	11 hits	2 niet relevant, 9 dubbel
4 ^{de} zoekopdracht	‘Rijgedrag’ + ‘Achmea’ + ‘verzekering’	4 hits	4 dubbel
5 ^{de} zoekopdracht	‘Verzekering’ + ‘privacy’	16 hits	12 niet relevant, 2 dubbel, 2 relevant
6 ^{de} zoekopdracht	‘Verzekering’ + ‘korting’	11 hits	7 niet relevant, 4 dubbel
7 ^{de} zoekopdracht	‘Verzekering’ + ‘data’	21 hits	14 niet relevant, 7 dubbel

In totaal zijn er 14 relevante krantenartikelen gevonden:

Publicatie	Titel	Datum	Sectie	Auteur	Zoektermen	Aantal woorden
<i>Algemeen Dagblad</i>	‘Big Brother zit achter ’t stuur’	12 april 2016 dinsdag	Nieuws; Blz. 2, 3	Ton Voermans	‘Rijgedrag’	838 woorden
<i>Algemeen Dagblad</i>	‘Wij zijn terughoudend’	23 april 2016 zaterdag	Economie; Blz. 28		‘Rijgedrag’	97 woorden

<i>De Telegraaf</i>	‘Verzekeraars in de storm; Onzekerheid houdt verzekeringssector in wurggreep’	24 november 2015 dinsdag	Financieel; Blz. 22	Franka Rolvink Couzy	‘Rijgedrag’ + ‘Achmea’ + ‘verzekering’	900 woorden
<i>De Telegraaf</i>	‘Uitsluiting door data mag niet’	23 april 2016 zaterdag	Financieel; Blz. 042	Onbekend	‘Rijgedrag’	137 woorden
<i>de Volkskrant</i>	‘Korting’	3 oktober 2015 zaterdag	Sir Edmund; Blz. 14	Shaila Edmund	‘Rijgedrag’ + ‘Achmea’	304 woorden
<i>de Volkskrant</i>	‘Achmea: korting in ruil voor privédata’	2 oktober 2015 vrijdag	Economie; Blz. 26	Huib Modderkolk	‘Rijgedrag’ + ‘Achmea’	489 woorden
<i>de Volkskrant</i>	‘De verzekeraar rijdt met u mee’	12 februari 2016 vrijdag	Economie; Blz. 27	Frank van Alphen	‘Rijgedrag’ + ‘Verzekering’	819 woorden
<i>de Volkskrant</i>	‘Geen uitsluiting door gebruik van big data’	23 april 2016 zaterdag	Economie; Blz. 28		‘Rijgedrag’	95 woorden
<i>Het Financieele Dagblad</i>	‘Verzekeraars beloven in te grijpen bij misstanden met ‘big data’; Critici vrezen discriminatie, ongelijkheid en een gebrek aan keuzevrijheid’	22 april 2016 vrijdag	Voorpagina; Blz. 1	Franka Rolvink Couzy	‘Rijgedrag’ + ‘Achmea’	501 woorden
<i>Het Financieele Dagblad</i>	‘Verzekeraars onderzoeken tot hoever ze gedrag willen sturen’	6 oktober 2015 dinsdag	Ondernemen; Blz. 16		‘Rijgedrag’ + ‘Achmea’	597 woorden
<i>Het Financieele Dagblad</i>	‘Ook verzekeraar bekeert zich tot slimme data Fairzekering Polisvoormij Whoosz’	1 oktober 2015 donderdag	In het nieuws; Blz. 2	Franka Rolvink Couzy	‘Rijgedrag’ + ‘Verzekering’	1116 woorden
<i>Het Financieele Dagblad</i>	‘Verzekeraars te vaag over big data’	25 april 2016 maandag	In het nieuws; Blz. 2	Onbekend	‘Rijgedrag’	361 woorden

<i>Het Financieele Dagblad</i>	‘Bewijs zonder kastje in auto maar eens dat je veilig rijdt’	22 april 2016 vrijdag	In het nieuws; Blz. 2	Cor de Horde en Franka Rolvink Couzy	‘Verzekering’ + ‘Privacy’	1049 woorden
<i>Het Financieele Dagblad</i>	‘Diensten in ruil voor data vooral kritisch bekijken; Twijfels over vraag of betrokkenen goed beeld hebben van risico's van delen privégegevens zijn terecht’	5 oktober 2015 maandag	Opinie & Dialoog; Blz. 9	Martin Hemmer	‘Verzekering’ + ‘Privacy’	660 woorden
<i>NRC Handelsblad</i>	‘Zo behouden alleen de rijken hun privacy,	28 november 2015 zaterdag	Opinie & Debat	Lokke Moerel	‘Rijgedrag’ + ‘Achmea’ + ‘Verzekering’	1311 woorden
<i>NRC Handelsblad</i>	‘Nooit meer plankgas over het asfalt jagen,	7 mei 2016 zaterdag	Weekend; Blz. 24-25	Marc Hijink en Carola Houtekamer	‘Rijgedrag’ + ‘Verzekering’	2156 woorden

Bijlage 2. Topics

Publicatie	Titel	Omschrijving topics	Aantekeningen van bevindingen na eerste keer lezen corpus
1. <i>Algemeen Dagblad</i>	'Big Brother zit achter 't stuur'	<ul style="list-style-type: none"> - Moderne auto's verzamelen al heel veel data, onduidelijk wat er mee gebeurt. - ANWB wil inzage, burgers zijn onbekend met de gevolgen. 	<ul style="list-style-type: none"> - Titel: suggestief, het refereert aan Orwels dystopie/ discipline maatschappij. - Sub-kop 'Wie krijgt er inzage in privacygevoelige informatie die de auto verstuurt'; impliceert dat er privacygevoelige informatie wordt verstuurd. - Auto's zelf en verzekeringskastjes verzamelen erg veel informatie; dat is geld waard. - Het artikel gaat erover dat we (ook gebruikers) niet weten dat data wordt verzameld en wat daarmee gebeurt. - BoF uit zorgen; we maken ons zorgen. - Het is de VvV niet duidelijk of verzekeraars pogingen doen om gegevens uit de zwarte dozen te halen om aansprakelijkheid te bepalen. -> dit impliceert dat de gegevens verzameld worden door een 'black box'; dit kan tweeledig worden geïnterpreteerd. Of het is als een zwarte doos van een vliegtuig of het is onduidelijk hoe deze data wordt verzameld. - Met Big Brother wordt gerefereerd naar het meekijken (door autofabrikanten en verzekeraars), maar dat het niet duidelijk is wie deze informatie exact kan zien en wat ermee gebeurt. - Alles wordt vastgelegd van de auto: controle maatschappij. - Er wordt erkend dat dit de toekomst is. - Quote: 'de moderne auto is een rijdende iPad geworden' -> dit kan impliceren dat de iPad veel mogelijkheden heeft, maar er kan ook geïmpliceerd worden dat de iPad veel data verzameld en dat die data geld waard is. - 'zij' worden vooral de verzekeraars en autofabrikanten genoemd. Het is niet duidelijk wat 'zij' doen. - Het impliceert een controle maatschappij: alles wordt verzameld en is traceerbaar, maar het is niet duidelijk wie inzicht heeft in deze informatie.
2. <i>Het Financieel Dagblad</i>	'Bewijs zonder kastje in auto maar eens dat je veilig rijdt'	<ul style="list-style-type: none"> - Interview met VvV. - Nuanceren de 'nieuwigheid' van het gebruik van data -> wordt al gedaan en op grotere schaal door tech-bedrijven. 	<ul style="list-style-type: none"> - Titel: Impliceert dat je alleen met kastje nog aan kan tonen dat je veilig rijdt. Het wordt een voorwaarde voor de bewijslast. Je hebt straks wellicht geen keuze meer. Als je niet mee doet aan de controle maatschappij riskeer je het label 'schuldig'/'onveilige rijder'

		<ul style="list-style-type: none"> - Nuanceren de angst die men ervaart bij het gebruik van data. - Er ligt een taak voor de overheid. - ‘Slechte rijders’ hebben iets te verbergen. - Privacyvraagstuk wordt niet benoemd. - Verzekeringssolidariteit is iets anders van maatschappelijke solidariteit. 	<ul style="list-style-type: none"> - 1^e alinea is referentie naar ING die negatief in nieuws kwam. Het ligt heel gevoelig. - 2de alinea: Ook Achmea oogst kritiek. - VvV: grijpt in als het tot problemen leidt. Uit deze quote blijkt niet dat ze op zoek gaan om problemen te voorkomen, maar alleen ze achteraf op te lossen. - VvV legt nadruk op het feit dat het niets nieuws is. - [Met data] kunnen we mooie dingen doen, ook voor de klant, maar het roept ook vragen op.’ ‘ook voor de klant’, - ‘meer data betekent niet dat er meer onverzekerd is. HIV voorbeeld waarbij data hielp om een verzekering te krijgen. - ‘klant weet straks niet meer welke data de verzekeraar heeft’ zegt VvV; impliceert controle maatschappij. VvV stelt dat het mythisch is -> hij wil het ontmythologiseren. ‘<i>observed data</i>’ maakt het spannend. Hij stelt dat Google veel meer weet, maar zegt niet hoe hij het gaat ontmythologiseren: bv. door transparant te zijn. - Inzicht in data kan ook slecht zijn voor het verzekeringssysteem omdat alleen de ‘slechte’ (/grote) risico’s overblijven. Die worden dan heel erg duur, dat is een risico (voor het gehele verzekeringssysteem -> maar ook voor het verdienmodel van de verzekeraar. - ‘mensen die geen kastje willen, zijn waarschijnlijk ook slechte rijders. Die betalen dan ook meer premie’ - ‘zonder kastje is het moeilijker aan te tonen dat je een veilige rijder bent die premiekorting verdient’ - > implicatie is dat het kastje mogelijk als bewijslast gaat dienen voor goedkopere/ betaalbare verzekering. - VvV ziet verzekeringssolidariteit als iets anders dan maatschappelijke solidariteit. Hij legt uit dat interpretatie door mensen als anders ervaren kan worden als mensen roekeloos zijn. - Veiliger gedrag stimuleren is een trend > discipline maatschappij. - De ‘zij’ is de onverantwoordelijke rijder/verzekerde. Die is niet solidair met de rest stelt VvV impliciet.
--	--	---	--

<p>3. <i>Het Financieel e Dagblad</i></p>	<p>‘Diensten in ruil voor data vooral kritisch bekijken; Twijfels over vraag of betrokkenen goed beeld hebben van risico's van delen privégegevens zijn terecht’</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Opiniestuk: kritische houding gebruikers is terecht. - Het is on-transparant. - Gebruikers krijgen niet een ‘eerlijke’ waarde - De gevolgen zijn niet te overzien -> voorbeeld leaseauto - Rol overheid -> College Bescherming Persoonsgegevens (APg) - Impact privacy - Beperkte keuzemogelijkheid - Hij noemt 1 voordeel van de verzekering 	<ul style="list-style-type: none"> - Titel: betrokkenen hebben niet voldoende kennis over risico's delen privacygegevens. - Start met ‘grote ethische bezwaren van CBP. - ‘Privacy blijkt alleen beschikbaar voor de rijken’. - Alleen het verzamelen van data is al een risico voor het mensen, zelfs zonder de intentie te delen met derden. - Profilering: het koppelen van verschillende datasets kan verstrekking gevolgen hebben, mensen hebben hier geen kennis van. - Het leidt mogelijk tot initieel onbedoelde verwerkingen. Vb parkeer apps en belastingdienst. > controle maatschappij, we weten niet meer wie onze data in handen heeft en welke data dat is. - Positieve: Bestaande diensten (FB, Google) bieden geen keuzemogelijkheid: deze dienst zet wel aan het denken. - Informatieverstrekking bij verwerking persoonsgegevens is slecht; lange protocollen die niemand leest > gebrek aan transparantie. - ‘zij’: on-transparante verzekeraar. - Keuzevrijheid ontbreekt/is illusoir > controle maatschappij. - Voldoen aan de eisen van de wet, biedt geen garanties op deugdelijke beveiliging en informatievoorziening voor de gebruiker.
<p>4. <i>Het Financieel e Dagblad</i></p>	<p>‘Verzekeraars beloven in te grijpen bij misstanden met ‘big data’; Critici vrezen discriminatie, ongelijkheid en een gebrek aan keuzevrijheid’</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Reactie van PBG en BOF op voorstel Verbond Verzekeraars. - Ze zijn kritisch op oplossing geboden door Verbond Verzekeraars. - Uitsluiting, privacy risico, gebrek aan transparantie en keuze beperking worden als risico's genoemd. 	<ul style="list-style-type: none"> - Titel: er is risico op ‘misstanden’. Negatieve gevolgen worden belicht. - 1ste alinea start met het risico van uitsluiting dat ontstaat door de rijgedragverzekering. - VvV beloven in te grijpen, maar willen vooral door experimenteren. - BoF & CBP is niet tevreden: het voorstel is onvoldoende helder, het is niet duidelijk wat de grenzen zijn. - BoF: vindt analyses niet transparant en niet te controleren > <i>black box</i>. Duidelijke grenzen ontbreken.
<p>5. <i>Het Financieel e Dagblad</i></p>	<p>‘Verzekeraars te vaag over big data’</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Reactie van auteur op voorstel VvV. - Reacties zijn negatief op voorstel (ze willen meer vertrouwen en ruimte om te experimenteren) en het gebruik van data door commerciële partijen. 	<ul style="list-style-type: none"> - Titel: impliceert on-transparantie. - Er wordt gesteld dat verzekeraars niet vrij zijn van opportunisme: als ze risico's kunnen verminderen (en daarmee kosten) dan doen ze dat. - Reacties op de Achmea rijgedragverzekering waren net zo negatief als op ING. > ‘zij’ de

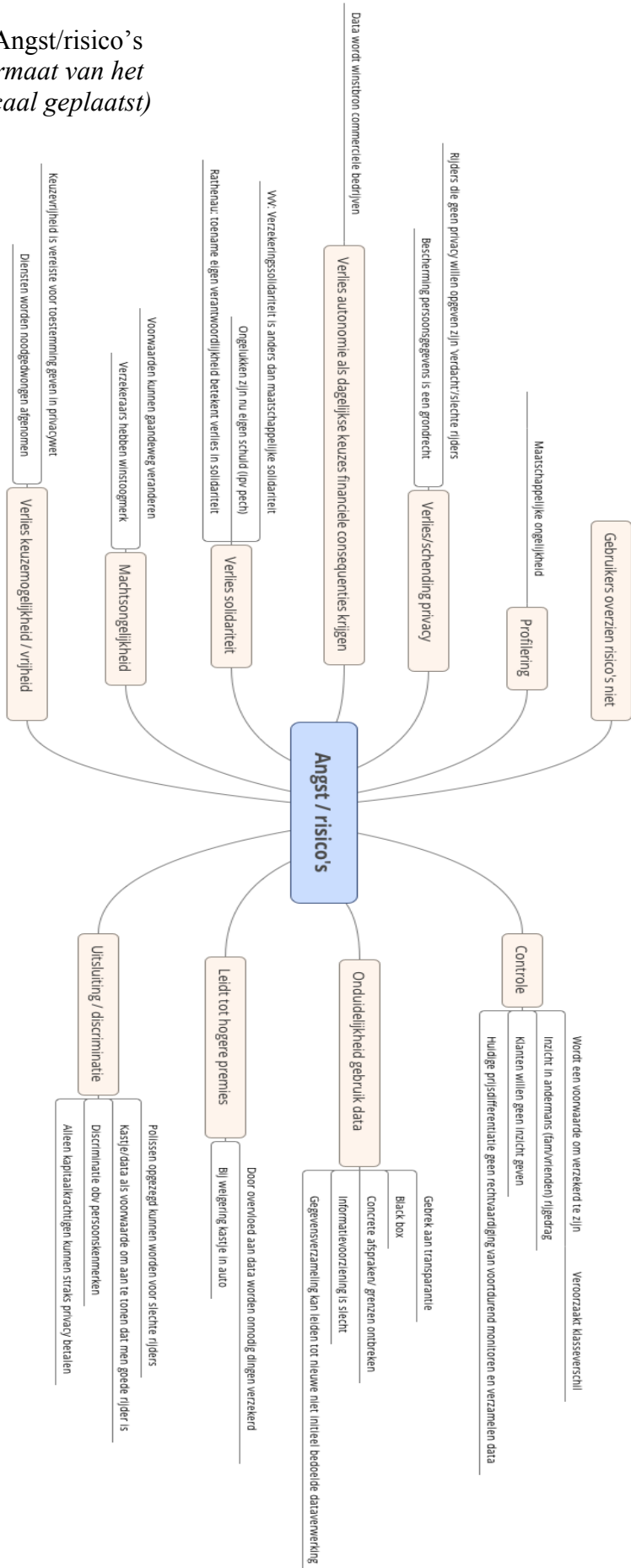
		<ul style="list-style-type: none"> - Angst van gebruikers – hogere premie, impact op privacy, mensen buiten de boot vallen. - Het ontbreekt aan concrete afspraken. - Solidariteit wordt ondermijnd. 	<ul style="list-style-type: none"> opportunistische verzekeraar die aan de haal gaat met big data voor eigen gewin. - Angst gebruiker: ze willen geen inzicht geven en ze zijn bang dat de premie omhoog gaat. - ‘Vragen over privacy, discriminatie, solidariteit, transparantie en machtsongelijkheid domineren het debat’ - ‘het antwoord van VvV stelt teleur’ - De beloftes zijn geen basis voor de toekomst. VvV zou niet met concrete stappen komen en het is niet duidelijk genoeg wat ze nu gaan doen. - Vertrouwen ontbreekt. > ‘zij’ de verzekeraar.
6. NRC Handelsblad	‘Zo behouden alleen de rijken hun privacy’	<ul style="list-style-type: none"> - Solidariteit wordt ondermijnd. - Niet alleen bij verzekeraars, maar ook binnen de maatschappij. - Het druist in tegen te rechten van de mens. - Controle komt bij commerciële partij te liggen. - Kapitalistische grondslag/ongelijkheid o.b.v. inkomsten. 	<ul style="list-style-type: none"> - Titel: spreekt voor zich. - 1ste alinea: solidariteitsbeginsel komt in gevaar en schendt privacy. - Prompte reacties van de kastjes stimuleren (en de korting) veiliger rijgedrag; discipline maatschappij. - Prijsdifferentiatie o.b.v. data bestaat al: jongeren en ouderen betalen al meer. Dit is was vroeger alleen op basis van gegevens uit het verleden > nu wordt het op basis van gegevens in de toekomst. Er kunnen voorspellingen gedaan worden over het rijgedrag. - Hoe deze voorspellingen doen blijft onduidelijk > <i>black box</i>. - Transparantie is een wettelijke vereiste, maar ontbreekt nu > ‘zij’ de verzekeraar. - ‘Het volgen van gedrag is een verregaande vorm van inmenging in de privacy van mensen’ > controle maatschappij. - Het individu wordt afgerekend, niet meer het collectief ‘aan schade’ > ‘dividu’? Geen controle er meer over? - Keuzevrijheid verdwijnt door deze verzekering: het is alleen nog voorbestemd voor de rijken die het zich kunnen veroorloven. - Autonomie verdwijnt.
7. De Telegraaf	‘Uitsluiting door data mag niet’	<ul style="list-style-type: none"> - Uitsluiten op basis van data mag niet, reactie van Verbond van Verzekeraars. - VvV wil zorgen wegnemen. - Ze gaan monitoren of gebruikers worden uitgesloten. 	<ul style="list-style-type: none"> - Titel: Ze quoten de VvV, maar benadrukken dat ‘uitsluiting door data niet mag’, wat impliceert dat dit dus mogelijk is. Hier wordt de nadruk op gelegd.
8. de Volkskrant	‘Achmea: korting in ruil voor privédata’	<ul style="list-style-type: none"> - 3e alinea: kritiek op ING, waar NS mee bezig is. - Google Nest kastje: opnieuw ‘win-win’ situatie wordt benadrukt. 	<ul style="list-style-type: none"> - Titel: Nadruk op privédata, ze noemen niet alleen ‘data’, maar leggen nadruk op ‘privé’. - Artikel start met reactie van CBP: persoonsgegevens zijn het nieuwe goud. Zij zijn kritisch.

		<ul style="list-style-type: none"> - Voordelen rijgedragverzekering - Quote van AS: ik kan meekijken - Voorwaarde die CBP uitlegt voor deze verzekering, het is niet illegaal, mits er transparant over gecommuniceerd wordt. - CBP: Politieke discussie is wel wenselijk; geld verdienen aan persoonsgegevens. 	<ul style="list-style-type: none"> - 2de alinea start met ‘kapitalistische’ motivatie van Achmea. Klant minder schade, zij minder kosten. - 3^e alinea voorbeeld Whoosz, legt ook de nadruk op korting als beloning. - 4^e alinea, andere grote NL (niet tech) organisaties die ook met data testen. - Andere bedrijven worden aangedragen, die ook data gebruiken: ze impliceren te zeggen dat het de toekomst is. - Achmea wordt ge-quote: de nadruk wordt gelegd op win-win voor klant en Achmea. En dat er meegekeken kan worden met familie: zelfdiscipline? Controle van elkaar - CBP: Gegevens worden meer geld waard. Ze stellen de vraag of dit wel wenselijk is omdat het over een grondrecht gaat. De nadruk ligt er op transparantie: mensen moeten weten waar je ja tegen zeggen. Ze stellen de vraag of het wenselijk is; wenselijk dat het een waarde krijgt of omdat commerciële bedrijven er mee aan de slag gaan? Bij wie ligt de verantwoordelijkheid voor deze data dan?
9. de Volkskrant	‘De verzekeraar rijdt met u mee’	<ul style="list-style-type: none"> - Intro op de opkomst van ‘pay as you drive’ - Uitleg hoe de ‘chipin’ werkt die nu al gebruikt worden door ‘rijgedragverzekeringen’. - Uitleg hoe de ‘rijgedragverzekeringen’ door oprichter Fairzekering. - Voor, nadelen en ze zijn nog aan het ‘sleutelen’/testen met de polissen en algoritme. 	<ul style="list-style-type: none"> - Titel: controle/je gedrag wordt traceerbaar. - 1ste alinea: ‘je krijgt korting, maar je betaalt ook voor het apparaat dat jou in de gaten houdt’. Het is onduidelijk of dit de bijkomende kosten voor het apparaat is of voor de privacy die opgegeven wordt. - ‘Lukraak’ de criteria voor de rijgedragverzekering aanscherpen kan niet zomaar: angst dat dit wel kan gaan gebeuren (het algoritme kan echter wel aangescherpt worden: <i>black box!</i>). - Er is wel de mogelijkheid om na een jaar ‘slechte’ rijders de polis op te zeggen. > risico op uitsluiting. - Later wordt het duidelijk dat er bedoeld wordt op de kosten van de stekker zelf. - Alternatieven voor ‘netterijdersverzekering’: Overstappen naar andere verzekering kan ook kosten besparen, ze bieden een alternatief voor de ‘goedkopere’ premie van de rijgedragverzekering. - ‘claimen lagere premies in rekening te brengen’ > de reeds bestaande rijgedragverzekeringen.
10. de Volkskrant	‘Korting’	<ul style="list-style-type: none"> - ‘Vroeger was het leven voor verzekeraars heerlijk’ - Tijden zijn moeilijker geworden voor de verzekeraars, daarom zijn 	<ul style="list-style-type: none"> - Titel: geen oordeel - Rest van de tekst: zeer cynisch > ‘toen ze straffeloos de woekerpolisshoofden uithangen’, ‘met veertien (!) man ‘uit de top’ naar Sillicon Valley trok om bij te leren’

		<p>ze op zoek naar nieuwe inkomstenbronnen.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Privacy risico's voor de toekomst van deze ontwikkeling.	<ul style="list-style-type: none"> - Amerika moeten we niet volgen: '(waar) veel bizars en bijzonders vandaan komt'
--	--	--	--

Bijlage 3. Kandidaat thema's

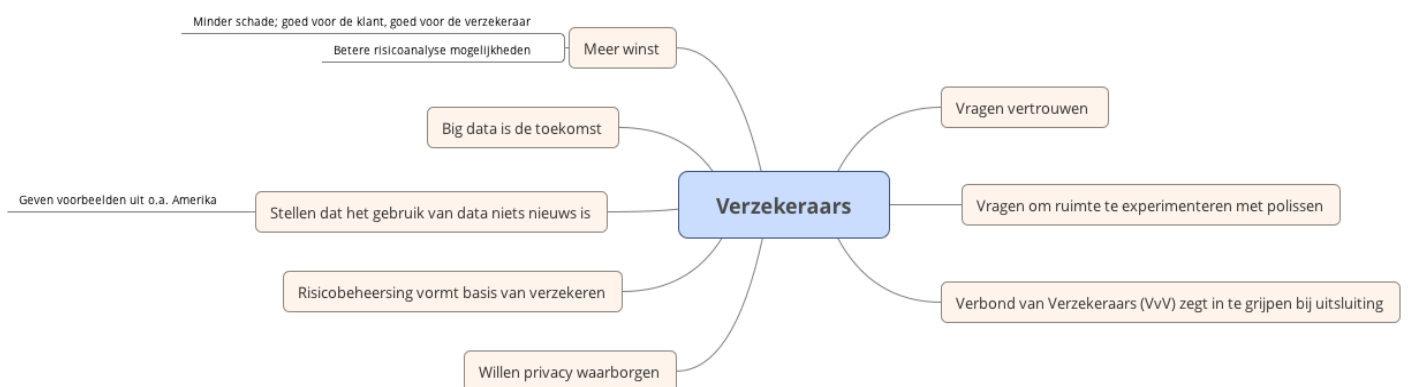
Kandidaat thema 1. Angst/risico's
(wegens het grote formaat van het schema is deze verticaal geplaatst)

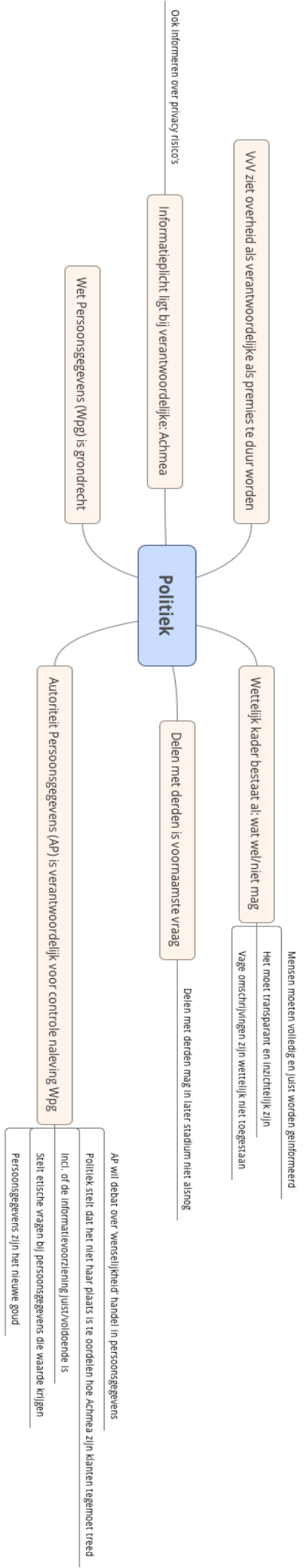
Kandidaat thema 2. Voordelen

Kandidaat thema 3. Verzekeraars

Kandidaat thema 4. Politiek
 (wegens het grote formaat van het
 schema is deze verticaal geplaatst)

Bijlage 4. Toelichting op externe partijen

Naam organisatie	Omschrijving	Woordvoerder
ANWB	De Koninklijke Nederlandse Toeristenbond ANWB is een vereniging die met een mix van beïnvloedende en dienstverlenende activiteiten de belangen van haar leden behartigt op het gebied van mobiliteit, vakantie en vrije tijd. Tevens verzorgt de ANWB de wegwacht. ¹¹⁷	
Autoriteit Persoonsgegevens (APg) (voorheen College Bescherming Persoonsgegevens (CBP))	De Autoriteit Persoonsgegevens houdt toezicht op de naleving van de Wet bescherming persoonsgegevens (Wbp). De autoriteit onderzoekt het gebruik van persoonsgegevens binnen bedrijven en overheidsorganisaties. Zij legt boetes op bij overtredingen van de Wbp. Daarnaast adviseert de autoriteit de regering en het parlement over nieuwe wet- en regelgeving over persoonsgegevens. Ook geeft de autoriteit informatie over privacy aan burgers. ¹¹⁸	Merel Eilander, woordvoester
Bovag	BOVAG is een brancheorganisatie van zo'n 9.500 ondernemers die zich met mobiliteit bezighouden. ¹¹⁹	
Bits of Freedom (BoF)	Bits of Freedom is een invloedrijke burgerrechtenbeweging die opkomt voor vrijheid en privacy op internet. ¹²⁰	Evelyn Austin, werkzaam bij BoF
Martin Hemmer	Advocaat-partner privacyrecht bij AKD	
Rathenau Instituut	Het Rathenau Instituut is een instituut voor onderzoek en dialoog in wetenschap, technologie en innovatie. Het stimuleert de publieke en politieke meningsvorming over wetenschap en technologie. Daartoe doet het instituut onderzoek naar de organisatie en ontwikkeling van het wetenschapssysteem, publiceert het over maatschappelijke effecten van nieuwe technologieën, en organiseert het debatten over vraagstukken en dilemma's op het gebied van wetenschap en technologie. ¹²¹	

¹¹⁷ "Over ANWB", 22 juni 2016, <http://www.anwb.nl/over-anwb>.

¹¹⁸ "Autoriteit Persoonsgegevens", 22 juni 2016, <https://www.rijksoverheid.nl/contact/contactgids/autoriteit-persoonsgegevens>.

¹¹⁹ "Over Bovag", 22 juni 2016, <https://bovag.nl/over-bovag>.

¹²⁰ "Over Bits of Freedom", 22 juni 2016, <https://www.bof.nl/over-ons/>.

¹²¹ "Over Rathenau Instituut", 22 juni 2016, <https://www.rathenau.nl/nl/overons/over-ons>.

Verbond van Verzekeraars (VvV)	Het Verbond van Verzekeraars is de belangenvereniging van in Nederland werkzame particuliere verzekeraars.	
--------------------------------	--	--